

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., József tér 10.,
hová minden küldemény
intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve 8 frt
Fél évre 4 „
Negyedévre 2 „
Az »IFJUSÁG«-gal együtt
évente két forinttal drágább.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom:

Istenek alkonya. Irta: Zempléni Árpád. — A Machlup-alapítvány. Irta: Gerő Ödön. — 1898 kezdetén. Irta: Dr. Singer Bernát. — Oh Sinaj! (Juda Halévi verse.) Fordította: Makai Emil. — A pesti rabbik. Irta: Dr. Büchler Sándor. — Uj évfolyam. — Az Izraelita magyar irodalmi társulat. Irta: Szabolcsi Miksa. — Hírek. — A becsületért. (Elbeszélés). Irta: Grosz Gizella. — Hirdetések.
A mellékleten: Gyöngyszemek a talmudból és midrásból. — Még egy levél. Irta: Öreg Simon. — Jeruzsalmi jegyzetek. Ösmerteti: Pápai Béla.

Naptár:

Vasárnap (1898. január 2.) 5658. Tévész hó 8-ika. Hétfő 9-ike. Kedd 10-ike. Aszoro-b'Tévész-b'ojtnapja. Szerda 11-ike. Csütörtök 12-ike. Péntek 13-ika. Szombat 14-ike. Hetiszidra: Vajchi. (Mózes I. könyve 47. fejezete 28-ik versétől az 50-ik fejezet és egyszersmind a könyv végeig). Haftóra: »Vajikr'vo j'mé Dovid lomusz vajczav esz S'lómó b'nó« (Királyok I. könyve II. fejezete kezdetétől a 13. verséig.)

Istenek alkonya.

Lementünk a hegyről. Ha így haladunk lefele a lejtőn, maholnap lenn leszünk a völgyben, az árnyékban, a sötétben. Fönn a hegy tetjén ragyog még valami kis alkonyi fény, valami kevés visszaragyogása az elmúlt fényes napnak. A testvériség, szabadelvűség napja lealkonyodott. Isten veled! szép nap, ne maradj sokáig távol tőlünk, remegő hivedtől.

A szabadság nagy bajnokai nyugalomba mentek, ki nyugalmas hivatalba, ki nyugalmas temetőbe. Visszatörpül minden nagynak indult szándék, vágy és törekvés, hogy meg tudjon valamiképp férni a kis emberek apró tettei között, a ma és a holnap szűk kereteiben. Elrejtőznek a nagyok, hogy az apró hangyák, sáskák mardosását elkerüljék. A hangya lett a teremtés ura és remeke, a mikroskóp lett a kor szemüvege. Az új jelesek tetteit csakugyan nem is lehet másképp megismerni és méltányolni, mint nagyító lencsével.

Symbolizmus, misticizmus, spiritizmus, klerikalizmus és antisemitizmus. Imé az új jelszavak. Mint a lefőzött sósvízben a jegecsek, úgy rakodnak ezek egymás mellé az új életben. Az emberiség, úgy látszik, szükségét érzi egy kis elbutulásnak, mert különben nagyon kifáradna. Keserves lesz azoknak, akik nem akarnak résztvenni ebben a korszakos elbutulásban, és jaj a klerikálisoknak, akik eszökre, tehetségökre akarnak támaszkodni a sógorságok és érdekszövetkezetek

ellenében. A felvilágosodott ember rövid időn korától elmaradott csodabogár lesz a sokaság előtt.

A művészetből pusztul az igazság, a világozóság. Hódít a babona, a homály, az értelmetlenség. Regények és drámák kerülnek divatba, melyeken elbámul az ember: hogy lehet minden józan ész letiporva ilyeneket alkotni. Foltokat festenek, rajzolnak és nyomtatnak, benépesítve az érthetetlen, izléstelen, undorító maszatot nyomorék allegóriákkal; modoros antikizálást művelnek: ez a symbolista festészet.

Rémdrámákat, regényeket irnak, szélrugással, fürgeteggel, kísértetes, örült vadromantikával: ez a symbolista irodalom. Közeledik Siegwart és Khartigam feltámadása. Jó étvágyat, olvasó közönség, jön a Bodaár Zsigmond idealizmusa.

Józan elméjüknek ösmert urak és hölgyek összeülnek, néhai sógort, komát, kis és nagy szellemet megidéznek, babonájokat komolyan veszik, sőt még őket is mások. Ez a hódító spiritizmus, az új pótnit. Az egyház kiátkozta valamikor, mint ördöggel czimborálást, a tudomány mint hülye babonát: és ma az asztalon sétáló forintost papok, írók, tudósok ülik körül mégis! Mundus vult decipi. Az ember nem barátja az igazságnak.

A klerikalizmus, az agrarizmus már rég óta nem ösmertlenek mi közöttünk. Néppárti mozgalomnak hívták a kettőt együtt; a szegény nép lett klerikalizmus, a »szegény földesurak« lettek

agráriusok. És valamenyien antiszemita. A vizsgálhatóság, a hanyatlás velük kezdődött.

Nem titok többé, hogy a régi szeretet és türelem oszladozóban van Magyarországon. Antisemitáink nem oly vadak ugyan, mint a bécsi vagy a bukareszti zsidóüldözők; de elég baj az is, hogy lappangó kór gyanánt itt is, ott is mutatkozik már az irigység, a gyűlölet. Bécs, Prága, Bukareszt példája, úgy látszik, sokakat elbájolt mi közülünk.

Tudják-e indokolni a külföldiek és mivel, hogy ők antisemiták, azt én nem keresem. De, hogy nálunk merőben indokolatlan, oktalan lárma lenne, az már bizonyos. A magyar zsidó hazafisága példaszertű, tevékenysége a hazának hasznos. A magyar kereskedelmet ők fejlesztették mai nivójára. A kik a merkantilizmus ellen sopánkodnak, bizonyára nem tudják, mit köszönhet az ország és maga a főváros a föllandult kereskedelmi szellemnek. A vállalkozási kedvet a zsidók sikerei ébresztették föl mi bennünk, keresztényekben. Ők voltak az az élesztő, mely nélkül a mai, nagy arányú munkásság ki nem fejlődött volna, s Budapest nem lenne ma az a világváros, amivé velük lett. Hálátlanság volna nemzeti munkánk ily kitűnő társait üldözőbe venni, ostobaság lenne elriasztani. Hogy a zsidók meggazdagodnak, birtokot, házakat vesznek, az nem indok a zsidóüldözésre, hanem ösztönző, jó példa kell, hogy legyen a megfeszített munkára. Az ő versenyük nem csak »nehéz,« hanem »tanulságos« is.

De a zsidó nem csak meggazdagodni, hanem jót tenni is törekszik. Az elmúlt év legnagyobb szabású jótékony alapítványait zsidók tették. A dúsgazdag főpapok, a gazdag mágnások hol maradnak, mikor jót kell tenni felekezeti külömbiségtétel nélkül? A zsidó gyáros, a ki életében ezer meg ezer keresztény munkásnak adott kenyeret, ha talán soványabbat is, mint a milyet megérdemelt volna munkája után: öregségökre sem feledkezik meg rólok, betegségeik, erőtlenségeik idejére is gondol. Hol van az a keresztény gyáros, birtokos, tőkepénzes, akit Bródy Zsigmond mellé tudnánk állítani?

Azt mondják erre a mi keresztény agráriusaink: »A zsidók tehetik, náluk van a pénz!« Eh! a keresztények még inkább tehetnék, mert, ők vannak többségben! — mondhatná erre a zsidó. És így egymásra hárligatva a felebaráti kötelességeket, elpusztúlna a szegény betegek két harmada orvos nélkül és — felekezeti külömbiség nélkül.

Nem, nem lehet, nem szabad! tisztesség, lovagiasság, becsület és okosság egyaránt tiltja, hogy a keresztény magyarság antisemitává legyen.

A jelennek székelye, a jövőnek helyrehozhatlan kára lenne abból, ha itt prágai vagy bukaresti szabású elemek kerülnének a harciba. Hozzá ránk a sors mind azt a butaságot, amit elszánt, amit irodalom, művészet és babona adhat, csak háromtól óvjon meg bennünket: az antisemitizmustól, a felekezeti gyűlölködéstől és a papi uralomtól.

És a ki még hisz az örök világosságban, aki még szereti a műveltséget és a szabadságot: legyen résen, vigyázzon és imádkozzék, mert az éjszakában fosztogatók járnak, orgyilkosok kíséretnek. Nem szabad aludnunk, míg ki nem hajnalodik.

Zempléni Arpád.

A Machlup-alapítvány.

A noblesse oblige-nak új változata van: az, hogy a tőkének kötelességei vannak. Ilyen kötelesség-telejesítésnek szánta volt Machlup Adolf azt a kétszáz ezer forintot, amelyet a szenvedő emberiségnek hagyott utána. Ilyen kötelesség-telejesítés volt a Taub Salamon rendelkezése is, amely egyszerre híressé tett egy esőndben elvonult és magányosságban meghalt kereskedő nevét. És mégis többnek látszanak nekünk ezek az alapítványok a pusztá kötelesség-telejesítésnél. És többnek látja őket a világ, amely tisztelettel adózik értük. Az emberiség örökkévalósága szólal meg ebben a jótékonyágban, az a vigasztalás, hogy a létért való küzdelemben nem föltétlenül a kiméletlenség a diadalmas. Éppen az a körülmény az, hogy a humanizmus a tőkének kötelessége, enyhítheti azoknak szürke kétségbeesését, akik a gyöngéket az erősektől féltik. A Machlup-féle alapítványok a kiegyenlítésre való törekvést szolgálják. A humanizmus kibékíti az ellentéteket vagy legalább jóvá teszi a gyötrelmeket.

Nenézük a nemzetgazda szemeivel a »merkantilistákat,« hiszen azok se e gazdaságtan tudósai, akik a merkantilizmust a születés hibájának, a származás bűnének tartják. A merkantilizmust talán kevesebben szidnák, ha nem azt hinnék, hogy a szidalom eljut a helyes címre. Nos, ez a merkantilista tábor, a humanizmus iránt való kötelesség-telejesítés terén elől jár. A Machlup alapítványok egyre sürűbben következnek egymás után. A legtöbbjük nem lesz híressé, mert talán nem olyan fejedelmi összegről szólnak, de hiszen a jótékonyág sem adhat többet, csak annyit, amennyije van. A nagy alapítványok csak figyelmeztetők, csak hirmondók a becsületes kötelességtudásról. Taub Salamon és Machlup Adolf rendelkezései, a Bródy kórház megnyitása, az évben a hiradók és emlékeztetők, arya

letért való harcz kiméletlensége ellen mentő szolgálatra rendeli a zsidó erkölcstan a tehetőséget.

A Machlup-alapítvány nem felekezeti czélokot szolgál. Mégis örömmel köszönti a felekezeti érzület. Mert a nagy emberieséget szolgálja, s mert az emberieség ennek az érzületnek legfőbb eszménye. És örömmel köszönti azért is, mert a haza oltára az, amelyen áldozták. A vörös kereszt egyesület a honvédelemnek szinte szerves része. A hadsereg kísérője, hogy gyógyíthasson és enyhíthessen ott, ahol a harcz pusztít. A Machlup alapítvány ennek az egyesületnek energiáját gyarapítja, mint ahogy az imént szervezett zsidó közalap első nagy alapítványa a magyar honvédelmet akarja szolgálni. A hazaszeretet ösztökélte amannál a jó szívet hamanizmusra és ő ösztökélte ezt az áldozatkészséget is. Nem a tőke kötelelességteljesítései azok az alapítványok és adományok, hanem a hazaszeretet nyilvánulásai.

Az a hazátlan merkantilizmus, amelynek nem a nemzetgazdaságtan distingválása adta a nevét, hanem az anyakönyvekre való tekintet, a hazáért való lelkesedést nem tartja a rethorika formájának, hanem a cselekvés ösztönzőjének.

A Machlupok és a Taubok rossz szónokok voltak, talán egyetlen frázist se hangoztattak, sem a hazáról, sem a jószivről. És szegényes a kis Machlupok és a kis Taubok fraseológiája is. Nem értenek a deklamációhoz; nem kongatnak és nem konganak soha. Csak érzik a köteleltséget és némán teljesítik. A haza és az ember iránt. A noblesse oblige új formáját értik és érzik és nem tévesztik szem elől. A Machlupok, mikor a tőke ugynevezett köteleltségét teljesítik, belekapnak zavarólag a kiméletlen létküzdelembe, hogy változtassanak rajta. Hogy utat nyissanak a gyöngeségnek az érvényesülés felé. És belekapnak zavarólag a balitéletek terjesztőinek mesterkedésébe és hazugságok szövevényeit tépik szét. A hazát és az embert szolgálják, de ugyanakkor erőt és módot adnak az igazságnak, hogy tiporjon egyet a hazugságon. *Gerő Ödön.*

1898. kezdetén.

Többféle ujesztendőt ültek meg a misna szerint a zsidók az ó korban és a mi korunk zsidósága, mely az európai civilizáció hatása alatt áll, szintén két ujévről beszél. Lelki világunk megújulására megőriztük az ősi hagyomány alkotta Tisri hó első napját, a ros-hasono szent ünnepét, de anyagi köteleltségeinkben, ügyeink polgári vonatkozásaiban elfogadtuk a népek időszámítását, melyek körében lakunk.

Szolgáljon e tény mentségül, ha e lapban, mely egyaránt harczol felekezetünk vallásos és polgári hala-

dása érdekében, január elsején igyekeztünk a zsidó ügyek meneteléről az elmúlt esztendőben beszámolni. Megcsináljuk a mérleget, mint a kereskedők övéiket, hogy tiszta szemmel nézzünk a jövőre el.

A keresztény nemzetek fölfogása szerint 1898 esztendő mulott el, mióta a biblia szelleme a zsidóságból elterjedt a többi népekhez. A szeretet törvénye nem csupán Judaeában lakott azóta, hanem felvette a küzdelmet a pogány világ erkölcsével és megkezdte nemesítő munkáját mindenütt, a hol hitbuzgó apostolai felléptek. Ezen századok alatt többször hallatszott a zsidó nép panasza, hogy ő nem érezte ama szeretetnek áldását, mely keblében fakadt, hogy hirdetői égbekialtó igazságtalansággal elkészerítették az ő életét, megakasztották rendes fejlődését és legszen- tebb polgári jogait vagy megtagadták, vagy csak fukar kézzel adták meg. E panaszok Európa legtöbb országában ma már szelidebb hurokat pendítenek meg, de teljesen az elmúlt évben sem hallgattak el. A törvény előtti egyenlőtlenséget, a kettős mértéket a társadalom felfogásában és meg kell vallanunk, hogy a baj mély gyökeret vert a szivekben. A vallásos eszmék, a gazdasági válságok a nemzetiségi ellentétek mind nyujtanak táplálékot a zsidó kérdés felszínre hozatalára. Az antisemitizmus jel- szavai sokkal erősebb hatással vannak az ifjuságra, mint a liberilázus elvei, melyeknek egykor legtüzesebb szószólója volt és a magasabb politika munkásai is mind sürűbben foglalkoznak a zsidókkal, mint valami külön testülettel s nem úgy mint a nemzet többi polgáraival. Ezen elkülö- nítés az utolsó esztendőben erősen megnövekedett és Anglia, mely eddig a kontinens ezen hülyeségétől elzár- kózhatott, sem maradt ment zászlóvivőitől. A legszomo- rubb jelenséget nem Bécs véresszáju demagógiája; nem Prága és Bukarest vandalizmusa, hanem Franciaország tüntette fel, mely ez évben mutatta meg, hogy a tömeg mennyire eltávozott a múlt század forradalmi elveitől s hogy az egalitének ott is van egy határa: a zsidó. Az európai nemzetek antisemitizmusa nem tud szabatos okot és vádat fölhozni ellenünk, majd szocialistasággal, majd forradalmi törekvésekkel vádol; másutt a faji tisztaság s a nemzeti jólét megakadályozóját látja bennünk, mindenütt egy üres, semmitmondó s nevetséges ráfogás- sal dolgozik és hódít. Már pedig az ok nélküli ellenszenv a legveszedelmesebb, mert ellenokkal le nem küzdhető.

Ezen szomorú állapotok a zsidóság körében nagy és mélyreható mozgalmat létesítettek. A polgári önértet annyira kifejlődött bennük, hogy ők maguk akarnak becsületükért és jogaikért sikra szállni. Nem a parla- mentektől koldulnak jogokat, mint az emancipációk idején, hanem saját erejükből harczolnak értük. Csakhogy míg az antisemitizmus nemzetközi egyöntetűséggel okozza sebeiket, a zsidóság megosztott és kétféle eszközzel próbálja a zsidó kérdést megoldani. Az egyik a sionizmus neve alatt ösmeretes és végcélja oda irányul, hogy vallástársaink tulnyomó nagy tömegét eltávolítsa Európá- ból és lehetőleg Palesztinába telepítse őket. Agilis vezetői

máris nagy tért hódítottak; Oroszországban a régi elnyomatás, Romániában az újabb botrányok szereztek számos hívet táboruknak, sőt az eltespedt és minden önértékes fellendülésre képtelennek hitt galicziai zsidóságot is mind mélyebben hatja át nem csupán a fel-, hanem az elszabadulás vágya is.

Mivé fejlődik ezen mozgalom? Ma még nem tudhatni. Talán lidérczény, mely elröppen; talán mentőszel, melytől az elnyomottak sorsa megjavul. Eddigél azonban oly méltóságteljes és tiszteletgerjesztő a lefolyása — Magyarországra természetesen a mozgalom nem vonatkozhat — hogy éppenséggel nem szolgált rá az elkeseredésre, melylyel a zsidóság azon része támadja, a mely más eszközzel reményli a zsidó kérdés hullámai lecsendesülését.

Ennek eszköze a nemzetekkel való teljes egybeforradása a valláson kívül. Hirdeti, hogy nem kell az antisemitizmussal törődnünk, minden mellőzés, megbántás és üldözés daczára ne tegyen a zsidó egyebet, mint hogy szeresse a hazát és bizzék az időben, mert a zsidó nem nemzetiség, hanem csak vallásfelekezet. Ezen magában véve szép és régi teoriát nem akarják ugyan elfogadni a csehek, a németek, a bojárok, az oroszok és így bajos volna a köztük lakó zsidóknak megmondani, hogy hát hogyan forrjanak ők tulajdonképen egybe a nemzeteikkel; de a doktrinák nem szeretik czirkulusaikat zavartalni a való tények által. A zsidóság e két pártja — tisztán csak a külföldi viszonyokat tartom szem előtt — egyelőre buzgalommal és gyakran kiméletlenséggel harcol egymással; a hazafiatlanság, a honárulás vádját a sionistáknak már nem csupán az antiszemitáktól kell hallaniok. Az antisemiták haragszanak rájuk a mult miatt, a zsidó hazafiak pártja haragszik rájuk a jövő miatt.

Eme tüneteket domborította ki az elmúlt esztendő. A támadások a zsidóság ellen erősödtek de az azért bensőleg nem gyengült, sőt sok tekintetben a lelkesedés, nemes ragaszkodás a hithez, a munkálkodás vágya a zsidóság érdekében fokozódott. A januári mérleg nem ad okot Izraelnek az elszomorodásra: bizhatunk jövőjében. Nem várhatjuk azt a jövőt, mely békeséget hoz kezébe, nem remélhetjük, hogy ellenségeink leszerelnek, a rágalmak s gyanusítások elnémulnak, a gyűlölet és harag elmulnak: ezen remények megvalósulására kevés kilátásunk van. De várhatjuk és remélhetjük, hogy a zsidóság el nem csügged és el nem bukik a harcban, hanem a polgári és honfui erények eddigi gyakorlását folytatva, újabb módokat keresve és találva, diadalmasan, becsülettel fogja megállni a helyét.

És valamint a história lapjai közt kutató szem örömmel állapodik meg a hazai történelem könyvében, mert ebben sokkal kevesebbet látunk a középkori iszonyatosságokból, mint másutt, azonképpen az elmúlt év története elbeszélésénél is, benső melegséggel tekintünk drága hazánk génuszára. Abban a nagy munkában, mely a haza nagyságát, megerősödését és egységét akarja biztosítani, mi zsidók is részt vehetünk és buzgalmunk hevéit, honszeretelünk lángját a gyűlölet vihara el nem

oltotta. Hiszszük és reméljük, hogy az aggodalmak, melyeket különösen a vidéken felmerülő tünetek keltenek néha bensőkben, elmulnak és önzetlen szívünk egész melegével zavartalanul fogjuk szolgálhatni e hont és népeit.

Ezen hitben kívánunk e hon lakosainak polgári időszámításunk változása alkalmával boldog új esztendőt!

Dr. Singer Bernát.

tapolcai rabbi.

Oh Sináj!

— J ú d a H a l é v i . —

*Oh Sináj hegye! s ti reszkető hullámok,
Merre járt kedvesem? . . merre, mutassátok.*

*Hadd járjam be én is az ígért földjét,
Hadd áztassa könnyem porladó göröngyét!*

*Hóreb s te sziklamély! nem láttad lobogva,
A mint újra feltűnt a csipkebokorba?*

*Bejártam hegy-völgyet, oh, de nem felelnek,
Némán bölingatnak szenvedő szívemnek.*

*Feljajdul bilincsem, felzokog rablánczom:
Van-e ily elhagyott nemzet e világon? —*

*Szívemben lakozol és többre nem vágyom,
Nem kívánom vissza régi boldogságom.*

*Multak dicsőségén halkán eltűnődöm,
Régi kor emlékét szebb időre őrzöm;*

*Minek a dicsőség gyöngyöke nyakamra,
Ha édes szerelmed méze hull ajkamra?*

*Mit ér a rubinkő, drága opál nékem,
Te vagy drága gyöngyöm, te vagy ékességem.*

*S mert így szerettelek, hű maradvá hozzád,
Szavaim, vágyaim vesztemet okozták*

*Gyűlölet, megvetés lett az osztályrészem,
De én szent hitemtől soha el nem tértem.*

*Taszíts el engem, ha megtagadlak téged,
Ha szívem valaha más ösvényre téved.*

*Rám zúdult az ellen mogorva serege,
Mint ha előnyomul az éjnek fellege.*

*Gonosz rágalommal világot bejárnak
S mint egy hitvány ebet, megvetnek, utálnak.*

*Oh, tekints le, Isten, szenvedő nyájadra,
Rejtsd el őket, rejtsd el ragyogó várada.*

*Építsd fel mohlepte, porladó hajlokod,
Hadd rakja le fészket bujdosó galambod.*

*Mert most a hontalan hasadék szélében
Repdes szárnysegetten, halálfélelmében.*

*Térj meg, Isten, térj meg, hajdani lakodba,
Szállj le, Uram, szállj le, a drága romokra.*

*Ifjítsd meg üdvünknek fényét, csillogását,
Hadd lássuk Sionnak régi ragyogását!*

Makai Emil.

A pesti rabbi.

II.

A rendek maguktartása, bánásmodja a zsidókkal II. Lipót király nemességének volt tükré.¹⁾ Végzésük mely királyi szentesítést nyert, halát és boldog jövőbe vetett hitet keltett a zsidókban. A 38. cikk békességet teremtett az országban, üldözéseket, zaklatásokat hártott el s megbontotta azok tervét, kik a pesti hitközséget semmivé tenni akarták. A törvény emellett kitálásba helyezte, hogy leközelebb gondját fogja viselni a zsidók sorsának. Ez utóbbi csigázta fel a zsidók reményét. Az ígéret beváltása azonban, bár eleinte meg volt rá a jó igyekezet, Lipót gyors halála után I. Ferencz uralkodása alatt elmaradt a francia háboru kitörése miatt, mely annyira lefoglalta az országgyűlések tanácskozásait, hogy a rendnek nem volt ráérő ideje a zsidók dolgát rendezni.

A zsidó ügy rendezetlen voltát főleg a pesti hitközség érezte meg. Észre kellett vennie, hogy a törvény, mely megmentője volt, útját állja fejlődésének. A város a 38. cikket valóságos botránykővé tette, melyen hanyatt vágódott minden törekvés, mely a gyülekezet terjedését, intézményei bővítését kísérlette meg. Ha kellemtelenségeket okozott, megszorításokat akart létrehozni, ha új telepések befogadása ellen tiltakozott, az engedelem nélkül beköltözőket kiutasította, ha a hitközség újításait elvetette, mindig arra hivatkozott, hogy a törvény rendelkezését érvényesíti, mely nem adja meg a zsidóknak a jogot, hogy azt az állapotot, melyben őket az 1790. esztendő január 1-je találta, túllépjék. Elsatnyulás, lassu kimulás várakozott volna a haladásában feltartóztatott, a téllenségre kárhóztatott hitközségre, ha furfangot használva, nem játszotta volna ki a várost, hogy vágyait elérhesse.

A 38. törvénycikket a város a rabbi alkalmaztatásában is tilalomfául tüzte ki, a pestieknek tehát kerülvén kellett lépni, hogy papra tehessenek szert, kire a viszonyok következtében égető szükség volt.

A szóbeli egység útján pesti rabbinak választott Münz Mózeshez Ó-Budára fordulni tanácsai, utmutatásaiért, terhes, költséges és kényelmetlen volt a hitközségre. Ha a jégtorlódás megszakította a közlekedést Ó-Buda és Pest között, az utóbbi zsidói a legfontosabb ügyben is rabbi döntése vagy tájékozása nélkül maradtak. Egyébkor pedig, ha Münz felvilágosítása és szertartásvégzése kellett, a staféta küldése költséget és idővesztést rótt rájuk.

A pestieknek ennél fogva nagy örömeire és megkönnyítésekre szolgált, mikor 1793-ban Boskowitz Farkas telepedett meg köztük, kit rabbi-juknak választottak.²

Boskowitz régi, előkelő tudós családnak volt ivadéka. Nemzetsége az ó-kori Ákiba rabbira vezeti vissza származását, valószínűleg több képzelettel, mint jogosultsággal és hozzá tartozójának tartja a prágai mondavilág egyik kimagasló alakját, Liva ben Beczálelt, kit közönségesen »der hohe Rabbi Löw«-nek neveznek.³ Farkas

¹ A kancelláriai ügyosztály Pozsonyban 1791 február 10-én azt írja a királynak: glaubt man darin, da ihn (a zsidók ügye sörgős elintézését) die Stände ohne Aufforderung des allerhöchsten Hofes selbst in Antrag brachten, einen redenden Beweis zu finden, wie tief bei denselben jene Euer Majestät väterliche Ermahnungen, dass Sie ihre Aufmerksamkeit, und sorgfalt auf jede Klasse der Inwohner des Reiches richten, und sich selbst nur dann erst glücklich achten sollen, wenn die Wohlfahrt auf alle Bewohner des Landes in einem billigen Ebenmass sich verbreitet finden wird, diese Ermahnungen in die Herzen der Stände gedrungen haben. Országos levéltár, kancelláriai fogalmazványok 1791, 3830. szám.

² Pest városi levéltár, Relationes, fasciculus 32, 2875 szám, ennek fogalmazványai részben az ó-budai hitk. levéltárában.

³ Bevezetés Boskowitz Farkas Széder misná művéhez.

atyja, Sámuel ben Nátán, a zsidó irodalomban a »Mácháczisz hásekel« munkájával emelt magának hatalmas enléket, a mely még ma is meg nem kevesbedett tiszteletben részesül a papi tudományfoglalkozók körében. A fiu örökölte az atyjától a mélyen kutató, élesen megkülönböztető és sokat felölélő értelmet; de teljesen elütött tőle lelkületében. Az apa nyájas, igénytelen, szerény volt, Boskowitz Farkas pedig indulatos, követelő, gőgös. Összeférhetetlen természete, valamint elbizakodottsága, mely többé-kevésbé meg van azokban, kik neves ősök sarjának tudják magukat, megkeserítette a maga és mások életét.

1769-óta⁴ mint kereskedő Ó-Budán lakott, gazdag és tekintélyes ipja, Boskowitz Dávid közelében, a hol réme volt az ottani rabbinak és tudósoknak. Ez a heves, mindég elégedetlen ember folyton talált kivetni és megróni valót ismereteik és tevékenységükben. A háboruskodásnak hossza-vege nem volt, mialatt Ó-Budán tartózkodott. Mint minden pártoskodó embernek, neki is voltak hívei; vagyonos volt, tudós is, tehát köréje sereglettek a békével hadi lábón állók, a kik rendesen fölös számban vannak a zsidó hitközségekben. Ezekkel együtt képezett községet a községben; házában többszöri királyi rendelet ellenére templomot nyitott, a hol prédikált, gyűléseket hívott össze.⁵ Landau Ezekiel, prágai rabbi⁶ és Szent Iványi József, kir. fiskális, ki becsukatta ó-budai zugtemplomát,⁷ egy-egy adatot szolgáltat Boskowitz nyugtalan, ingerlékeny természetéről. Valóságos áldás volt az ó-budaiakra, ha ezt a viszálykedvelő embert papnak választották valahol, de a nyugalom áldását nem soka élvezhették, mert Boskowitz homlok felütve, mint távozott, tért gyorsan vissza Balassa-Gyarmat, Aszód, Prossnitzról,⁸ a hol hamarosan kiadták az utat a békétlenkedő rabbinak.

A civakodást Boskowitz friss erővel kezdte meg, midőn Münz Ó-Budára került. Hogy vele is kikezdett, ennek sértett személyi és családi önérzete volt főleg oka.

A megüresedett ó-budai papi állásra kandidálva volt Boskowitz Farkas⁹ és utóbb atyja, Sámuel is, kit rendesen Kollin Sámuelnek neveztek. Kiterjedt, gazdag rokonság toltta őket előtérbe, de az ellenpárt mégis elbukatta kettejüket; az elsőt összeférhetelensége tette lehetetlenné, a másik alól a rabbiszéket egy vármegyei rendelet huzta ki, mely felsőbb rendeletre hivatkozva, megtiltja, hogy az ó-budaiak oly rabbit válasszanak, kinek vérbeli rokonsága van a hitközségben.¹⁰ Boskowitz nem tudta megboc-ajítani, hogy ő és atyja egy jövevény, ismeretlen galicziai ellenében vereséget szenvedett, a lobbanékony embert a harag, a fájdalom még inkább feltüzeltte. De Boskowitz ezuttal emberére talált, a kibe belekötött mivel sem különbözött tőle. Esze éles, fürge,

⁴ Pest városi levéltár, Relat. fasc. 32, 2875.

⁵ U. i.

⁶ Döntvénytára Nódá bijebúdo I., 28. sz.

⁷ Pest városi levéltár, Relat. fasc. 32, 2875.

⁸ Óczár hászifrusz III. évf. 22. oldal, Magyar Zsidó Szemle XI. évf. (1894.), 273. oldal.

⁹ Ó-budai hitk. jegyzőkönyvi fogalmazványai.

¹⁰ Von dem Pester Comit, den 4-en 7-ber 1787. No. 4905. Anfrage des Richters, und der Vorsteher der Juden Gemeinde zu Alt-Ofen, ob der mit dem Alt-Ofner Juden Dawid Boskowitz Verschwägerte Samuel Keil zum Rabiner allda erwählet werden könne.

Da das Unternehmen der Bittsteller einen Rabiner, der eine Verwandtschaft mit den Mitgliedern der Gemeinde hat, zu wählen, gerade wider die allerhöchsten Verordnungen lautet, ist die Einraumung selbigen Gesuchs von sich selbst unthunlich.

Vom Pester Comit.

Ausgegeben O. Notarius Festetics m. p.

Külsőleg: 1787. den 4-ten 7-ber betref des Samul Kollin Rabiner zu sein oder nicht. Az okmány megyany Pest város levélt. Belad. fasc. 32, 2875 sz. és ó-budai hitk. levéltára.

találékony volt, ismeretbőségét csodálták korában, és mint Boskowitz elkapott, hiu, telhetetlen, dicsőségvágyó, zsari ok, nagyképűsködő volt. A szerénységet, az alázatosságot mindketten ellökték maguktól és csak egyszer, közvetlenül haláluk előtt vonták újra magukhoz: azt kívánták, hogy sírfeliratukról maradjon el a magasztalás.

A két vasgyuró küzdelmében Boskowitz került alul, Münz leverte és megsebezte fondorkodásaival, mikben mester volt. Az elkeseredett ellenfél, miután 1793-ban leégett ó-budai háza, Pestre költözött. De a békétlenség megmaradt köztük. Még a távolból is sulyos gorombaságokat hajigálnak, mérges nyilakat lőnek egymásra.

Keszthely

Dr. Büchler Sándor.

(Folytatása következik.)

Uj évfolyam.

A mai számmal a tizenhetedik évfolyam küszöbére lép az *Egyenlőség*. Egy hetilap életében nem kis idő, különösen ha ez időt olyan korban kell megfutnia, mely telve van átalakulásokkal, belső erjedéssel és külső konszolidációval.

Amiként az egykori szent templom helyreállítóinak, azonképpen az *Egyenlőségnek* is egyik kezében karddal, a másikban vakoló, építő szerszámmal kellett munkálnia. Védekezés és küzdés, talajrakás és építés — ez volt a dolgunk egész befutott pályánkon.

Nem dicsőség nélkül való volt a munka: ezt, vizatekintvén az *Egyenlőség* tisztos multjára, hivalkodás nélkül eimondhatjuk. Köröskörül mindenütt borús az ég hittestvéreink fölött és a szomszédságból sikongó jajszavak sokszor csapódnak fülünkbe. A baj akkora, hogy egy új exodusról gondolkoznak a rajongók. Mi békén élünk itt hazánk földjén és nincsen vágyunk idegenbe vezérlő.

Miért? Mert úgy tudtunk tenni, úgy tudtunk küzdeni és úgy tudtunk építeni, hogy senki minket másnak nem tekint — mint e hon fiának és mi semmi másnak nem érezzük magunkat csak magyaroknak, a kiknek a *hitük* zsidó csak.

Az új munkakör, mit a jövőnk tár elénk: megtartani ezt az állapotot érintetlenül. Ez is nehéz dolog. Egyik kézbe kard, a másikba építő kanál kell a jövőnkre is. Kard, hogy visszavessük az ellenfelet, mely az ország határain kívül végzi ádáz munkáját és ide behecsapni vágy; építő kanál, hogy tovább építsük az erősséget, a mely minket hazánkhoz köt és ellenáll a rajongók csábító szavának.

Hogy mik ennek a tennivalónak eszközei: bajos itten felsorolni. *Magyar szó, autonomia, vallásközi élet, iskola, család*: mindez kétségtelenül belevág a munkakörbe.

Azon vagyunk, hogy a *magyar szónak* jogait megszerezzük, ha kell kivivjuk templomban, iskolában, hitközségi adminisztrációban.

Mig így egyrészt *reformok* szószólói vagyunk, másrészt ellene szegülünk olyan reformoknak, melyek a vallásos életet és elveket szeretnék kikezdeni. Bizonyosság erre csak az újabb időből a magyar szó jogaiért

folytatott harcunk és a *Szabad Izrael* lehetetlenné tételére irányuló küzdelemünk, melyben megsebesültünk bár, de czélt értünk.

A hitfelekezeti *autonomia* lassu, de biztos átalakulásának előkészítésén fáradtunk eddig is, de még több leszen evvel a munkánk a jövőnkben, melylyel, hogy meg tudunk birkózni, megmutattuk a recepciónak éveken át folyó küzdelmében.

A támadásokat, melyek felekezetünk ellen irányultak visszavertük a multban, de nem egy összecsapásunk volt amiatt is, hogy a felekezeti érzékenység folyását, az *antisemitizmusnak* ezt a tápláló forrását, lohaszszuk. Erre a tevékenységre szükség lesz a jövőnkben is.

Az *iskola* ügyét, a kultura otthonát, mindenkor szeretettel ápoltuk, mert ebből serked a jövőnk. Hasonlóan fogunk eljárni ezután is és nemcsak az iskolát, hanem művelőit, a tanítókat is jogaikhoz igyekszünk juttatni.

Szünetlen törekvésünk a *zsidó családi és hitközségi élet* visszaállítása. E végből a zsidó mult tiszteletét, a vallásos érzés emelését, a hitfelekezeti összetartozandóság érzetét melengetjük és pedig nemcsak tanulságos, de mulattató és szórakoztató közleményeink által, a melyek tudakosság nélkül valók.

Mindehez az *ország* munkássága járul az *Egyenlőség*-ben. Figyelemmel kísérünk és kell tartanunk minden jelenséget, amely bármely vonatkozásában érinti a magyarországi zsidóság külső sorsát és belső életét és a figyelmeztető szót mindig idejekorán küldjük szét e lap hasábjain.

Az *Egyenlőség* ismeri földadatait. Tanuság rá — eddigi multja és ösmeri az eszközöket is, melyek földadatai teljesítésére képesítik. Bizonyosság erre új vállalkozásunk »Az Ifjuság« is, amelynek révén már a kicsinyeknél, azoknak zsenge lelkénél és értelménél kezdi irányítani — a magyar zsidóság sorsát.

A hazafias érzület és vallásosság kettős jegyében szolgálja a nagy czélokot, nagyoknál kicsinyeknél egyaránt. És ebben a munkájában, amiként a multban, azonképpen a jövőnkben is a legjobb erők támogatják, azok az erők, amelyek lehetővé tették, hogy szinte minden utjáról diadallal tért meg és hogy ma más világ van nálunk, mint egyebütt.

Nemcsak hivatásos írók vannak velünk, hanem közéletünk ama kitünőségei is — akiknek szava döntő sulylyal esik minden vállalkozásba, legyen az bár a hit, avagy a közélet dolgaiha vágó.

Ezek után a polgári új év küszöbén ismét bizalommal fordulunk olvasóink és előfizetőink felé és kérjük őket, hogy a jelenlegi állapotok fentartására és továbbfejlesztésére irányuló nehéz munkánkban az *Egyenlőség*-t az eddiginél is fokozottabb mértékben sziveskedjenek támogatni, hogy a multhoz méltóan helyt állhasson a jövőnkben is.

Az Egyenlőség

szerkesztősége és kiadóhivatala.

H i r e k.

Az izraelita magyar irodalmi társulat.

Igazán örvendetes, hogy a magyarnyelvű, hazafias zsidóság, mindjobban recepiálja a specifikus magyar erényeket. A lángoló hazaszeretetet, a lovagias gondolkodást, a bátor föllépést, a szókimondó egyenességet és még sok más nemes tulajdonságot. Örvendhetünk-e azonban annak is, ha tapasztaljuk, hogy a magyarrá vált zsidó azzá lett már a specifikus hibákat illetőleg is? Mert vannak ilyenek is. A magyar, ki az első szótagra helyezi a hangsúlyt, tüzzel kap pl. egyik-másik üdvös dologba, csak hogy az a tűz olykor ép olyan hirtelen ki is alszik. A zsidó lelkesedése kitartóbb. Amit jónak talál, abba nagy erővel belékap, kitartással folytatja és nem lankad, míg véghez nem vitte. Kár ezt a mi erényünket föladni, már tisztán hazafias szempontból is. Ha megtartjuk specifikus jó tulajdonainkat, számolhatunk arra, hogy a zsidó magyarok és a keresztény magyarok közt aféle csere jöhet létre, melynél mind a két fél csak nyer. Mi tőlük tanulunk, ők tőlünk tanulnak és míg egymás erényeit recipiáljuk, a specifikus hibák mind a két részen mintegy maguktól elesnek. Mily nagy áldássá válnék az ilyen »keveredés«, a közre, a mindnyájunktól egyenlően szeretett, egyenlően imádtott magyar hazára nézve!

Annál nagyobb malheur volna természetesen, ha egymástól a hibákat tanulnók el. Pedig — legalább az mi bennünket illet — itt-ott mintha ilyest is tapasztalnánk. Az apától verejtékkel szerzett vagyont könnyelműen elverő fiu pl. a világért sem zsidó típus. A könynyelműség, esztelen pazarlás, testet-lelket ölő, tartalom nélkül való, erkölcstelen, feslett élelmód még kevésbé. Pedig hányan vannak már közülünk kiélt ifjak, kik megöregedtek férfikoruk előtt, kik kihültek éltök tava-szán, kik, ha még maradt bennök némi képesség a lelkesedésre, az csak a dorbézolás, a kártya, a bor és a romlott életü lányok iránt nyilatkozik meg.

De ni, ni, hisz nem is *erről* akartunk beszélni. *Ezt* a témát csak azért érintettük, mert irodalmi társulatunkban, mely a héten tartotta választmányi gyűlését, olyas valamit tapasztaltunk, mit nem szoktunk meg a zsidótól. Specifikus magyar tulajdonságnak a megnyilatkozását láttuk, de olyannak, amiből nem kérünk. Tüzzel, lelkesedéssel kezdeni valamit, aztán abba hagyni a dolgot, mintha miközünk sem volna hozzá, nem volt eddig zsidó szokás és a magyarnak is csak hibáját képezte, melyből mindjobban szabadul és a melyet eltanulnunk igazán kár volt. *Egyetlen* irodalmi társulatunk van Magyarországon (azért emeljük ki az »egyetlen«-t, mert pl. a németországi zsidóknak 20-nál is többjük van) és ennek a tagjai négy év óta, mióta t. i. az egyesület fönnáll, nem csak, hogy nem gyarapodtak, de évről-évre apadtak. A megmaradt tagok nagy töredéke nem küldi be az évi díjakat, sőt a társaság ügyészenek a fölszólítására vár, úgy látszik, az alapítványozóknak is nem csekély része. Szomorú jele ez a megcsapant érdeklődésnek és részvétlenségnek, melyet még a rossz természettel és a lanyha üzletmenettel sem magyarázhatunk ki, mert hisz nem voltak örvendetesebbek a társaság tapasztalatai az előző évben sem.

Igaz, hogy kissé álmos ez a mi irodalmi társaságunk, keveset mozog és nem igen beszéltet magáról, de azért derék munkát végez. (Tessék csak elolvasni dr. *Bánóczy* József titkárnak alább következő jelentését.) A társulat évről-évre egy-egy pár szép kötettel (miket a tagok

ingyen kapnak) gyarapítja ifju zsidó-magyar irodalmunkat, ami egymaga is olyan tény, hogy elvárnók, hogy évről-évre százával lépjenek a társaságba új tagok és nem meg fordítva.

Hiszük, hogy csak ilyen nyílt emlékeztetésre volt szükség, hogy a sok irányban elfoglalt tagok újból a társaság felé fordítsák figyelmüket és hogy új tagok is nagy számmal lépjenek az Izraelita magyar irodalmi társulat kötelékébe, nehogy kényszerítve legyen tevékenységét szűkebbre fogni, vagy plane egészen beszüntetni.

Rossz bizonyítvány volna ez magyarosodási törekvésünknek, szégyen az egész megmagyarosodott zsidóságra nézve.

Magának a társulatnak lehetetlen ebből az alkalmából meg nem mondanunk, hogy a jobb zsidó társadalomnak véle szemben tanusított közönyéért bizonyos pontig maga is felelős.

Az Izr. magy. irod. társulat új alkotás minálunk, ép azért el kellett volna követnie mindent, hogy a közönséggel minél gyakrabban érintkezzen, hogy magát véle megösmertesse, megkedveltesse.

A mely testület üdvös működését, szükséges voltát a mi közönségünk fölösmerte, de hogy huzódik az attól. Hisz csak a napokban történt, hogy egyik testületünk egyszerre 1439 új taggal gyarapodott.

Hiába, nem halt ki a lelkesedés és áldozatkészség Izraelből.

Mutatkozzék az a társulat, éljen, mozogjon, beszéltesen magáról és ne féljen a közönséggel való érintkezésből.

Itt a tél, de még mit sem hallottunk a fölolvassókról, miket az Izr. magy. irod. társulat az idén rendezni fog; tán nem is szándékszik ilyeneket megtartani, amint hogy elaludta a két év előtt való telet is.

A fölolvassók legfontosabb eszközei a közönség megnyerésére, az érdeklődés fölköltésére, de a mi társulatunk huzódik tőlük. —

..... elég zsidó-magyar tudós, ki fölolvashatna.

De hisz a közönségnek nem is kellenek a tudós fölolvassók, melyek inkább elriasztják, mint vonzanak.

Meg aztán, hisz ez nem is tudományos társaság; hisz ez *irodalmi* társaság és egyik főczélja, hogy magyar mezben ösmertesse meg a közönséggel — a közönséggel, kérem, és nem a tudósokkal — a zsidóság lelkét, életét, multját, jelenet.

Nincs elég zsidó-magyar tudós!

Csak a héten olvastam, hogy a mienkhez hasonló külföldi társulat *Sonenthalt*, a nagy színészt kérte föl egyik fölolvassóra. Őt németországi ilyen társulat meg — mint ezt két hét előtt megirtuk — a mi dr. Kayserlingünket kérte föl egy-egy fölolvassó megtartására, de mindannyian arra is kérték, *kerülje mindenképen a tudományosságot*.

Még ha az is hát a fölolvassó, hagyja szépen otthon a tudóst, a fölolvassó asztalnál épenséggel nincs rá szükség.

Itt a mi szép, nagy írói gárdánk, az IMIT-nek csak választania kell, hogy a közönség megtöltse a fölolvassó termet, amint hogy megtöltötte *Agai* Adolf fölolvassóakor.

És tud népszerűen, könnyedén, a közönség szája ize szerint fölolvassni nem egy vidéki rabbink, nem egy vidéki kapacitátunk is, kik szívesen bocsájtják magukat a társulat rendelkezésére. Tudományos fölolvassókra ott a rabbiszeminárium, a közönség persze szökik.

És rendezzen fölolvassókat a társulat a *vidéki községekben is*; hadd lássák, hadd ösmerték meg.

Nem kéri, azt hozzák föl, ám de nem is akadályozzák. Tessék a vidéket *szoktatni*; ha megkóstolta, maga kér majd belőle.

Hisz új alkotás minálunk ez a társaság.

A vezető férfiak mindannyian több tisztséget viselő, több féle irányban elfoglalt urak, — mondják. Ezen csak könnyen lehet segíteni. Válasszanak bizottságot, melynek feladatát képezze a fölolvadások rendezése a vidéken és Budapesten és térjenek el egyszer attól a specifikus magyar szokástól, hogy csak olyan embereket választanak, kiknek már ugyanis megszámlálhatatlanok a tisztségeik és kiknek le van foglalva minden idejük.

Szóval, legyen ébren ez a mi társulatunk, mozogjon, vegyüljön a nép közé, rakja le a vaskalapot és kedvelté, szükségé válik.

Szabolcsi Miksa.

*

A f. hó 28-ikán este a pesti izr. hitközség székházában tartott választmányi gyűlésre (a társulat ép egy esztendő óta nem tartott választmányi gyűlést) a 40 vidéki és 40 budapesti választmányi tag közül eljöttek: a vidékről *Leopold Sándor*, községkerületi és hitközségi elnök Szegszárdról és dr. *Bernstein Béla* rabbi Szombathelyről; Budapestről: dr. *Kohn Sámuel* pesti rabbi és dr. *Weinmann Fülöp*, kir. közjegyző elnökök, dr. *Bánóczy József*, praeparandiai igazgató, titkár és *Székelly Ferencz*, bankigazgató, pénztáros az elnökség részéről; a tagok közül: *Pollák Lázár* rabbi, *Tenczer Pál*, dr. *Báron Jónás*, egyetemi m. tanár, dr. *Réti Mór*, műegyetemi tanár, dr. *Neumann Antal*, ügyvéd, dr. *Bacher Vilmos*, szemináriumi tanár, *Beck Dénes*, bankigazgató, dr. *Weiszbürg Gyula*, segédrabbi, dr. *Halász Frigyes*, ügyvéd, dr. *Schill Salamon*, szemináriumi tanár, *Schön David*, hittanár és *Szabolcsi Miksa* szerkesztő, a 80 tag közül tehát 18!

Elnök dr. Kohn Sámuel a következő szép beszéddel nyitja meg a gyűlést.

Tisztelt Választmány!

Mielőtt az immár vége felé járó év bezáródnék, az igazgatóság, melynek nevében szerencsém van Önöket üdvözölni, kötelességét teljesít Önökkel, valamint a társulattal szemben, melynek vezetésével bizalmuk megtisztelte. Beszámol ez évi működéséről, jelentést tesz szerzet, tapasztalatairól, ezek kapcsán bizonyos javaslatokat terjeszt elejbök, melyekre nézve bölcs eldöntésüket, illetve intézkedésüket várja; végre pedig jóváhagyást, vagy útbaigazítást kér a jövő évben kifejtendő működésre és annak irányára nézve.

Tisztelt Választmány!

Történeti okoknál fogva, melyeknek bővebb fejtegetését más alkalomra tartom fenn, a hazai zsidó irodalom a zsidó világirodalomnak egyik legfiatalab hajtása, melynek nem várhatjuk hamaros fejlődését, vagy éppen virágzását

Irodalmat nem lehet mesterségesen létrehozni. Olyan az mint a vadrózsa, mely nem melegágyban, hanem a szabadban terem, a kertész keze csak nemesíti és szaporítja. Az irodalom a népléleknek megnyilatkozása, benső szükséglet a talaj, melyben csirái fogannak, mint a szellem önkénytes nyilvánulásai; szakértő kezek ápolás alá veszik, fejlesztik, felvirágoztatják, s így megkedveltetik szélesebb körökkel, melyek lassanként megtanulják, kedélyük és szellemük kielégítését, örömét látni illatos virágaiban.

Ezt a talajt csak az utóbbi évtizedek termékenyítették; virágainak ápolása, nemesítése és megkedveltetése a társulatnak feladata, melynek megoldásán, igaz, nem fényes és nem meglepő sikerrel, de azért, bátran állíthatjuk, nem eredmény nélkül fáradozik.

Szerzett, sőt közvetve nevelt munkatársakat; ébresztette és serkentette a munkakedvet és céljai iránt érdeklődést keltett (tágabb, bár még korántsem elég tág körökben, hol eddigelé még meg nem ismerkedhetek felekezeti irodalmunk magyar talajon termett virágaival.

Mit tettünk és mit tervezünk társulatunk e feladatának megoldása érdekében, kiviláglik a jelentésből, melyet társulatunk nagyérdemű, tisztelt titkára szíves lesz előtűk felolvasni.

Dr. Bánóczy József, az IMIT kitűnő titkára erre a következő jelentést olvasta föl:

Tisztelt választmány!

Ifjú társulatunk, mióta utólszor volt szerencsénk Önöket üdvözölhetni, nemcsak egy évvel lett idősebb, hanem az ez alatt teljesített munkával erősebb s az ennek révén szerzett hatással gazdagabb is. Jövőnk nem lehet többé kétséges, mert lassan bár, de állandóan gyarapszik társulatunk szellemi ereje és erkölcsi tőkéje, mely felekezetünk és nemzetünk javára munkál és gyümölcsöz.

Midőn pár nap múlva már az új tagilletmény szétküldéséhez fogunk, alig kell a régiről sokat mondanom. Az *évkönyv* Bacher Vilmos és Bánóczy József szerkesztésében megmaradt a színvonalon, melyet a volt szerkesztőség buzgósa kivivott, sőt sikerült becsét pár ujonnan megnyert névvel fokoznia. A hazai zsidóság oly gazdag a szellemi munka minden ágában való tehetségekben, hogy remélhetőleg a szerkesztőség ez irányban még évek során fog örvendetes hódításokról beszámolhatni. Másik kiadványunk, *A zsidók története Sopronban* dr. Pollák Miksától is a szakbirálat részéről megérdemelt méltánylásban részesült.

A *szentírás* fordításának nagy munkája immár első gyümölcsét kínálja: Mózes öt könyve készen van. Két év szakadatlan fáradozásának eredményét mutatja be ezzel társulatunk s bizonyosnak látszik, hogy két-két év közben a többi három kötetet is közé fogjuk adhatni. Négy év óta fennálló társulatunk azzal, a mit máris végzett, valamint azzal, mire a siker biztos kilátásával vállalkozott, bizonyára kiváló jelét adta kötelességtudásának és munkabírájának.

Fölolvasásaink a fővárosban való egy évi szünetelés után a múlt télen meglehetősen számu közönséget gyűjtöttek a hitközség dísztermébe. A fölolvások: dr. Kohn Sámuel, Ágai Adolf, dr. Silberstein Adolf, dr. Büchler Sándor, dr. Klein Mór, Makai Emil és dr. Frisch Ármin azzal, hogy társulatunk érdekeinek szolgálatába bocsátották nevüket, tudásukat és tehetségüket, nemcsak bennünket, hanem a közönséget is igaz hálára kötelezték. Örömmel konstatáljuk e sikert, de lehetetlen nem látnunk hogy gyökeret verni ez intézményünk eddigelé sehogyse tud. A közönségnek meg-megszakadó érdeklődése, az összes alkalmas erőknek távolmaradása, vagy *be nem vonása*, a mi fölolvásásainknak a megszokottak és megkedvelték körétől annyira *elűtő volta*-e az oka — röviden: bennünk van-e a hiba, vagy a viszonyokban, vagy talán mind a kettőben? nem merem eldönteni.

Pályakérdéseink közül az egyik, mely az európai zsidók különféle szervezeteinek ismertetését kívánja, még csak a jövő tavasszal jár le; a másik, mely a Budapest területén fönálló községek történetének megírását kívánja, most van bírálat alatt s márczius elején fog eldönteni. Ujabb pályakérdéseket egyelőre ki nem tűzünk, mert tekintettel kell lennünk a társulat anyagi erejére, mely, sajnálattal, de nyomósan kell hangsúlyoznom, fönállása óta nem öregbedett s újabb megterhelést el nem bír. Nemcsak új alapítványokról nem számolhatunk be, de tagjaink állománya is mindinkább fogyott, mint emelkedett s az igen jelentékeny hátralékok kevesbedését is csak attól a fogatlanos buzgóságtól, az önként vallott köteleességeknek attól a készséges teljesítésétől várhatjuk, melynek társulatunk meglétét és eddigi működését köszöni.

Veszteglő anyagi erőnk mellett is az erkölcsi hatás fokozására minden lehetséges áldozatra készen, azt határozta az igazgatóság, hogy a hazánkban fönálló kultur-egyesületek révén a területükön lévő középiskolák zsidó tanulói, továbbá a felekezek országos intézetei s az alapítványos községek iskolái számára összesen 100—100 példányt *ingyen küld* ezentul minden kiadványából; azonkívül egyes kórházak, fegyházak és börtönök szerencsétlen rabjainak is juttat olvasmányt. Bizonyosak vagyunk benne, hogy a t. választmány az igazgatóság e határozatához készséggel hozzájárul.

Am működésünket nemcsak intenzívebbé, hanem, hogy ugy mondjam, könnyebbé is kell tenni. Ez idő szerint szabályzati társulatunknak nemcsak védő pajzsa, hanem nehézkes és alkalmatlan vértete, mely szabad mozgását inkább akadályozza, mintsem elősegíti. Működésünk négy éve *alapszabályaink* nem egy intézkedését fölsnek, másikat meg hátrányosnak mutatta s bizonyára köteleességet teljesítünk, azon igyekezvén, hogy eddigi tapasztalatainkat szervezetünk javítására értékesítsük. E meggyőződésben kérjük az önök elé terjesztett alapszabály-javaslat helyeslését a végből, hogy azt egy mielőbb külön e célra egybehivandó rendkívüli közgyűlésnek elfogadásra ajánlhassuk.

Ime, a mit az utolsó év alatt tettünk és a mit a jövőre előkészítünk. Hiszszük, hogy az önök bizalma és a viszonyok kedvezése emelni és erősíteni fogja társulatunkat felekezeti üdvére, nemzetünk hasznára.

A tetszéssel fogadott jelentés után a gyűlés letárgyalja és elfogadja a jelzett alapszabály-változást, mire dr. *Székelly* Ferencz fölolvassa a pénztári jelentést, melyből, mint már jeleztük, az tűnik ki, hogy a tagok száma csökkent, a tagdíjakkal és alapítványok részfizetésével pedig sokan hátralékban vannak. Az elnökségnek aztán dr. Neumann Antal mond köszönetet a választmány nevében, mire dr. Kohn Sámuel elnök, köszönetet mondva különösen a megjelent vidéki tagoknak, a gyűlést bekezeszi.

— **A lipotvárosi zsidó templom ügye.** A pesti izr. hitközség választmánya *Kohner* Zsidmond hitközségi elnök vezetése alatt f. hó 30-ikán ülést tartott, melyben az új templom építésére nem sokára kiírandó pályázat pontjait állapították meg. A templom építési költségére vonatkozólag a választmány *egymillió* forintban állapodott meg. Az építési munkálatokba tavasszal kapnak belé.

— **A főváros tisztujtása** a főtisztviselők dolgában már megtörtént. Tiszti főorvossá, amint előrelátható volt, *Scheerman* Adolf drt, a fővárosnak ezt a régi kiprobált közegészségügyi munkását léptette elő a főváros bizalma. Több zsidóhitű főtisztviselő nincs is a fővárosnál, amit

tekintve a főváros ismert liberalizmusát és a zsidóhitű lakosság társadalmi pozícióját, akárhányan fejesólván fogadnak. Pedig, hogy a dolog így esett, nagyon egyszerű annak a magyarázata. A főtisztviselők megannyian a város régebbi emberei közül kerültek ki, akik a budai és pesti városrészek egyesítése, 1873 óta jutottak a főváros-hoz. Zsidóhitű tisztviselő a hetvenes években és utána nem igen jelentkezett a fővárosnál nagyobb képesítéshez kötött szolgálatra és így azok között, kiket a főváros szolgálatában eltöltött hosszú munkásság emelt a főtisztviselők sorába, nem is találhatók zsidóhitűek. Ha lettek volna olyanok, akik, mint ma, magasabb képesítéssel alsóbb rendű állásokat töltenek be, azok, a főváros szabadelvű fölfogása mellett éppugy számíthattak volna a magasabb állásokba való jutásra, amint joggal számíthatnak erre a mai alsóbb rendű zsidó hivatalnokok.

— **Osztálytanácsos.** Ő fölsége a király *Ballai* Lajos drt, a kereskedelmi miniszterium titkárát osztálytanácsossá nevezte ki. A fiatal osztálytanácsos aránylag hamar jutott ebbe a magas rangba, melyet zsidó hittel elérni olyan nehéz. Azokat az érdemeket azonban, a melyeket *Ballai* dr. a kiállítási ügy körül, legutóbb a brüsszelin; szerzett, s azokat a képességeket, melyek a kereskedelmi miniszterium munkakörének becses tagjává teszik, mellőzni nem lehetett. És hogy nem mellőzték — az bizonyítja: egyuttal azt a szabadelvű szellemet is, mely mai kormányunk működését átlengli.

— **Goldziher Ignác dr.** a pesti izr. hitközség titkára, aki a ma élő orientalisták közül szinte a legkiválóbb, annyi kiténtetés után, mely tudományosságáért érte, ismét újabb és pedig nem mindennapi elismerésben részesült. Az orosz császári tudományos akadémia, amelynek zsidóhitű tagja talán csak egy van, külső tagjává választotta meg ezt a férfit, akinek mellére maga a svéd király tűzte a stockholmi kongresszus alkalmával az legkitünőbb orientalistának szánt kiténtetést. *Goldziher* rendes tagja a magyar tudományos akadémia is és czimzetes rendes tanára a budapesti tudomány-egyetemnek.

— **A szatmármegyei főispán beiktatása** alkalomából, mely decz. hó 19-ikén folyt le, nevezetes szerepet jutott a megye székvárosában lakó zsidóságnak. A beiktatás napját megelőző este az új főispán, *Hugonnai* Béla gr. tiszteletére fákyásmenetet rendeztek, melynek ünnepi szónokául, miután az arra két héttel előbb fölszólított visszalépett — két órával a fákyásmenet elindulása előtt, *Rooz* Samu dr. ügyvédet, a hitközség egyik legfőbb szerepet játszó tagját kérte föl a megye alispánja. *Rooz* Samu dr., akit ez a szép megbízatás ért, rögtönözve is olyan szép s formás szónoklattal lépett a főispán elé, hogy általános tetszést aratott. A n.-károlyi hitközség deputációját deczember 19-én d. e. *Fürt* Ferencz főrabbi vezette a többi felekezetek sorában a főispán elé. A küldöttség szónoka, a főrabbi, szép magyar beszéddel köszöntötte a főispánt, melyből kiemeljük a következőket: A tisztelgés — mondá a főrabbi — nemcsak a magyar nemes erényeiben bővelkedő, közhasznu munkában megedzett férfunak szól, hanem a fenkölt lelkiületű és fölvilágosodott szellemű embernek is, a ki vármegyénk javára és üdvére kifejtendő működésében bizonyára azon magasztos elvet fogja vallani, hogy a haza szeretetében kell, hogy egyesüljenek a hon különböző vallásu és meggyőződésű polgárai. Hitközségünk, melynek immár 2 évszázados fennállása és története eléggé tanúságot tesz a magyar nemzet, türelmetlenséget soha sem ismert jelleméről — őszintén egyesült most is városunk többi felekezeteivel, hogy méltóságodat üdvözölve, bizonytságot szolgálta-sunk.

azon békés egyetértésről, mely bennünket a város összes polgáraival, valláskülönbőség nélkül egybefűz. A mi minket illet, arra kérjük méltóságodat, hogy bennünket hazafias, kulturális törekvéseinkben hatásos pártfogásában részesíteni kegyeskedjék. — A hatásos szónoklat tetszésben részesült s a főispán sietett kijelenteni, hogy informálva van a hitközség magyar hazafias törekvéseiről, kéri a hitközséget, hogy továbbra is ezen uton haladjon, de a vallás ösvényéről se térjenek le. Biztosítja a küldöttséget, miszerint a felekezetek közti békét mindenkor istápolni és fejleszteni fogja.

— **Főispáni látogatás.** Fejérvári Imre br., Baranyavármegye főispánja decz. hó 18-ikán Sásd községében a hegyháti járás székhelyén volt látogatásban. A járás nevében Stein Ferencz dr., tb. megyei főorvos köszöntötte nagy hatást tett beszédében. A község hivatalos helyiségeiben a felekezetek és testületek tisztelegtek a főispán előtt. A zsidó hitűeket Lebovics József, baranya-mágocsi főrabbi vezette a főispán elé, mindjárt a kath. hitűek küldöttsége után. A vezető szónok a főispán kiváló tulajdonainak kiemelése után így szólt: »Mindezek biztosítékul szolgálnak nekünk arra, hogy Méltóságod sohasem fogja támogatni azok irányát, kik folyton azt kérdik: hogy az emberek miben különböznek, mi választja el őket egymástól, hanem azon hazafias irányt, a melyben a hazaszeretet tettrészesekké avatja hazánk összes polgárait. Azon irányt, a melyet szív és agy, művelődés és tudomány egyaránt követ, melynek kezdete és végezése: szabadság, egyenlőség és szeretet«. A főrabbi lelkes beszédjére a főispán így felelt: »Meg vagyok győződve, hogy önök a közjó előmozdításában ezentul is oly hazafiasan és lelkesen részt fognak venni, mint eddig. Én részemről minden jogos érdeküket szívesen fogom támogatni, földadatomnak tekintem, a szónokuk által hangoztatott egyetértést ápolni és előmozdítani. Köszönöm szíves megjelenésüket«. Miután a küldöttség tagjait a főispánnak bemutatták, a fogadást véget ért. Délután egy óra fele a főispán, az alispán, a megyei főjegyző, a főügyész a főbíró kíséretében megjelent Lebovics főrabbi lakásán, Brüll néptanító házában. A banketten is, melyet a főispán tiszteletére rendeztek, a hegyháti járás főbírájának kértére Lebovics rabbi, ki csak az ebéd végén jelent meg, mondta a főispánra az áldomást.

— **Bizottsági választások a fővárosnál.** A főváros a restauráció során most választotta meg a különböző bizottságokat. A közigazgatási bizottság öt tagja között találjuk Tenczer Pált, az igazoló választmány 7 tagja között pedig botfai Hüvös József drt és Schweiger Mártont.

— **Az országos rabbiképző intézetben** február 7-én indulnak meg a szóbeli rabbivizsgák, melyek fölavatási ünnepélyvel záródnak Papokká avatnak hat jelöltet, kik 10 esztendő óta növendékei a szemináriumnak. Ilyen ünnepélyt (a hol t. i. több rabbit avatnak föl egyszerre), alig fog többé látni az intézet. A kandidátusok ugyanis még abból az időből valók, mikor még a növendékek valósággal tódultak a szemináriumba. Ma, hogy a legtöbb haladó hitközség választott már magyar rabbit, az orthodoxok pedig ilyenre nem is gondolnak, erősen megcsappant a tanulók száma. De ezek közül is csak egynehányan végzik majd a rabbitanulmányokat. Többnyire kilépnek a matura után, a minthogy más pályára léptek mindazok a növendékek, kik 1897-ben érettségiztek, a mit különben nemcsak hogy bajnak nem tartunk, sőt őszintén örvendünk neki. Mert ilyen módon támadnak majd orvosok, ügyvédek, tanárok, mérnökök, hivatalnokok vagy kereskedők, kiknek öt esztendőn át naponta 5 órát kellett szentelniök a zsidó tudományok-

nak. Több mint háromezázan léptek ki eddig így a szemináriumból, kiknek legnagyobb része ma már más pályákon működik. Rabbik végtére is mindig lesznek, de tartottunk tőle, hogy kipusztulnak a zsidó ösmerekkel ékeskedő hitközségi tagok. A szeminárium különben, illetve annak alsó tanfolyama (felső gimnázium), nagy változásnak néz elébe már a közel jövőben.

— **A bécsi hitközség költségvetése** most készül. A bevételek 765,913 frttal, a kiadások 796,319 frttal, tehát 38,754 frt deficizzel vannak előirányozva. — A bécsi hitközség költségvetése azért ilyen nagy summájú, mert a chevra-kadisa és egyéb jótékony egyesületek költségvetése is benne van, a mi Pesten az autonóm egyesületeknél külön budgetként szerepel. Az adófizetők száma 13,000. A kiadások között a tanügy 85,000 frttal, a zsidó kórház 80,749 frttal, az aggok háza 43, 41 frttal, a chevra egyéb kiadásai több mint 100,000 frttal szerepelnek. Kultusz-adójövedelmek czimén nem kevesebb mint 350,000 frtot irányoztak elő.

— **A debreczeni új zsinagóga,** melynek kevés párja van az országban, már az ünnepek előtt fölavatódott. Az új alkotás számadásait a debreczeni hitközség képviselőtestülete által kiküldött bizottság, melynek Bechert Manó, Falk Lajos, Fürst Ödön, Lukács Ármin és Ujlaki Henrik a tagjai, most vizsgálta át. A számvizsgáló bizottság megállapította, hogy a templom és a rabbiház építési költsége — a telek 60,000 frtnyi árát ide nem értve — 192,180 frt 76 krt vett igénybe. Ebből a nagy summából mindössze 15,525 frt kifizetetlen, ami ékesen szóló tanujele annak, hogy a debreczeni hitközség tagjai templomuk építésénél minő áldozatkészséget tanusítottak.

— **A szegedi új zsidó templom** építésének kérdése még most sem dőlt el teljesen. A pénzügyi részt már a múlt télen megoldotta a hitközségi előljáróság, amikor a hívek áldozatkészségéből a zsinagóga építésére szükséges 150.000 frt biztosítottnak mutatkozott. Az építés megkezdését most az hátráltatja, hogy a hely dolgában új terv merült föl. A monumentalis épületet ugyanis szépezzeti okokból sokan valamely szabad téren, park közepén szeretnék látni, a mi a hitközség korona-utczai telken nem volna lehetséges. A várostól ohajtanának szabad teret nyerni s e miatt nem lehet munkába fogni. A helykérdésen kívül azonban a pénzügyi kérdést is úgy akarja a hitközség előljárósága — nagyon helyesen — biztosítva látni, hogy az építkezés megkezdése után zavarok be ne álljanak. Az előmunkálatok folytatásával addig vár, amíg látni fogja, hogy a templomi imaszékek vételárának 20 ezer frtnyi második részlete a december végeig kitűzött határidőben miként folyik be. A törlesztések pontos teljesítése fokozott biztosítékot fog nyújtani, hogy pénzügyi tekintetek nem akadályozzák a templom építés keresztülvitelét. Minthogy pedig a most esedékes 20 ezer frttal együtt 80 ezer frtot meghaladó összeg fog tényleges rendelkezésre állani, az előljáróság a most esedékes 20 ezer forint bevételezése után megteszi a szükséges intézkedéseket, hogy a templom számára megfelelő telek birtokába jusson a hitközség.

— **Iskola avatás.** A dunaföldvári izr. hitközség új iskoláját decz. hó 26-án adta át rendeltetésének. A fölavatási ünnepélyről tudósítónk a következőket írja: A templomban istentisztelet tartatott délután 3 órakor, mely alkalommal a chanuka-gyertya gyújtásakor az iskolásgyermekek Engelberg főkantor vezénylete mellett kórusban elénekelték a moauz czur jesuszi éneket. A templomból a nagyszámu közönség, közte a város intelligenciája, az iskolába vonult. Miután mindent meg-

tekintettek és dícséretüknek kifejezést adtak, megkezdődött a tulajdonképeni felavatás, következő programmal: a 30-ik zsoltár eléneklése az iskolásgyermekkel, a főkantor vezetése mellett. Aztán *Halmos* Henrik elnök szép szavakkal átadta az iskolát az iskolaszéki elnöknek, a ki megköszönvén a méltatást, megígéri, hogy feladatának a szülők és tanítók iránt mindenképen megfelelni törekszik. Következett szónoklat előtti ének és *Partos* Sámuel dr. főrabbi avató beszéde. Remek, vallásosságra és hazafiságra buzdító szónoklata lelkesítőleg hatott a közönségre. »Nálunk, úgy mond, vallás és hazafiság soha ellentétet nem képezett, mert vallásunk hazaszeretetre tanít, a hazafiság meg a hit pilléreit erősíti. Iskoláinkban mind a kettőt gyakorolják.« A himnusz elhangzásával végződött a szép ünnepély, mely jó soká emlékezetes marad nálunk, mert csak erők megfeszítésével emelhetjük ez iskolát, mely külsőleg monumentális, belsőleg berendezésével vetélkedhetik hazánk legjobb iskoláival. Az építés körül a főrabbi és iskolaszéki elnök mellett *Halmos* hitk. elnök fáradozott leginkább.

— **Tisztujítás Nyiregyházán.** A nyiregyházai izr. statusquo hitközség decz. hó 26-án nagy érdeklődés mellett tartotta tisztujítását. A hitközség ujonnan épített tanácstermében kora reggeltől éjfélig szedték és olvasták össze a szavazatokat. Az eddigi hitk. elnök *Baruch* Arnold ellen *Flegmann* Jenő dr. lépett fel. Mindkét párton hetek óta folytak a korteskedések, kapacitálások és mindkét párt a győzelem biztos tudatában vonult fel. A választási elnök, *Burger* Mihály rendkívüli erélytel és részrehajlatlansággal vezette a választást, mit mindkét párt megnyugvással konstataált. Éjféli után egy óra lett, mire az eredményt megállapították és nem egy türelmetlen szavazó a késő éjjeli órákban is felkereste a tanácstermet, hogy ott információkat szerezzen. Beadatott összesen 285 szavazat, ebből kapott *Baruch* Arnold 160 és dr. *Flegmann* Jenő 125 szavazatot. E szerint 35 szavazattöbbséggel *Baruch* maradt a hitközség elnöke. Széles körökben örömet keltett a választás emez eredménye, mert nevezett elnöknek nagy érdemei vannak az új modern iskola, tanácsterem, paplak felépítésében, illetve renoválásában. Az elnöknek minden oldalról gratuláltak újból való megválasztásához, sőt báró *Feilitzsch* Berthold főispán — *Bánffy* miniszterelnök veje — nejevel tett nála látogatást. Az ujonnan választott képviselőtestület, melyről tudósítunk nem számol be, f. hó 30-án tartja első ülését, a midőn is beigtatja az új elnököt és megválasztja iskolaszékét és iskolaszéki elnökét, kinek mandátuma ugyancsak most jár le.

— **A pécsi hitközség vasárnap rendkívüli közgyűlést tartott,** amelyet *Nemes* Vilmos dr. alelnök vezetett. A rendkívüli közgyűlés egyetlen tárgya adó felszólamlási ügyek révén fölmerült kérdések voltak, amelyekből folyólag csepregi *Schapringer* elnöknek a felszólamlási bizottság egyhangulag bizalmat szavazott. A rendkívüli közgyűlés hozzájárult a bizalom nyilvánításához s az erről felvett jegyzőkönyvet küldöttség nyújtotta át hitközség érdemes elnökének.

— **Jubileum.** Az érsekújvári izr. hitközség elnöke, *Adler* Mór dr. már két évtizedje áll hitközsége élén és ezen idő alatt nemcsak önzetlenül szolgálta a felekezeti közügyeket, hanem föl is virágoztatta hitközsége életét. Mivel a két évtized most telt be, decz. hó 25-ikén a város és hitközség nagyban ünnepelte az érdemes férfit. Még ápril havában elhatározta a hitközség közgyűlése, hogy tanácsterme számára megfesteti elnöke arczképet. Ez az arczkép elkészült és folyó hó 25-én leplezték le. Az ünnepségre három tagu bizottság szolgáltatta az elnököt,

akit, amint családjával a tanácsterembe lépett, hosszan tartó éljenzéssel fogadtak. Az ünnepies ülést az alelnök elmés beszéddel nyitotta meg, melynek során a hitk. elnök arczképéről lebecsajtották a takarót. Ezután *Richter* főrabbi nagy szabásu üdvözlő beszédet mondott, melyet lelkesedéssel fogadtak. *Drechsler* előjárósági tag és az alelnök csinos beszédei után az ünneplők a templomba mentek istentiszteletre. Az izr. nőegyesület avval ünnepelte a hitközség érdemes elnökét, hogy nevére alapítványt létesített, amelyről szóló jegyzőkönyvet az ünnep napján adták át Adler drnak.

— **A keszthelyi hitközség fiatal hölgyei,** Hofman, Irma, Hoffman Irma és Margit, Krausz Irma, Neumark Ilona, Pollák Margit és Teréz, Szabó Frida: nyolcz bájos kisasszony, templomuk számára maguk készítette gyönyörű oltárterítőt ajánlottak fel, melyet chánuka előnapján adták át a rendeltetésének a Hochstätter Kata kisasszony által készített szőszékterítővel együtt.

— **Gyermekek fölruházása.** A Győr és győrszigeti izr. nőegyesület, melynek *Herzl* Johanna az elnökasszonya 122 szegény gyermeket látott el téliruhaszükségletükkel, és pedig felekezetre való tekintet nélkül. A kiosztás az egyesület és a hitközség vezetése, az iskolaszék, jótekonyságok és tantestület jelenlétében ünnepély kapcsán történt. Az ünnepélyen a Hymnust énekelték és *Fischer* Gyula dr. főrabbi mondott meleg-hangu szép beszédet. A gyermekek nevében mondott köszönet után a megjutalmazott kicsinyek bő uzsonát kaptak.

— **Palesztina zsidó lakossága.** A Szentföld városaiban, hozzánk beküldött legújabb héber kimutatás szerint, a zsidó lakosság így oszlik meg: Jeruzsálemben (összlakosság 45.420) 28.112 zsidó lakik, Zefatban (12.820) 6620, Tiberiasban (6050) 3200, Jaffaban (17.713) 2970, Hebrónban (14.295) 1429, Chaifaban (7800) 810, Cidonban (12270) 780, Akkóban (10.565) 215, Ramléban (9611) 166. Kisebb számban laknak még zsidók Sicheiben, Ludban, Sif-Emarban, Betlehembben, Jerichóban, Basanban, Tantarában (a négy utóbbi falu). Pakiinban 200 esztendő óta kizárólagosan zsidók laknak, kik ott tisztán csak földmiveléssel és állattenyésztéssel foglalkoznak, még boltos sines közöttük. E tökéletesen elparasztosodott zsidóknak a nyelve tiszta héber. Házasságra eddig csak egymás közt léptek s csak azóta, mióta zsidó koloniák támadtak, lépnek házasságra más falubéliekkel is, de csak olyanokkal, kik egyébbel, mint szántással-veléssel nem foglalkoznak. Az új zsidó koloniák száma 18, ezek között a legnagyobb, 1660 lakossal, Petach-Tikva (Remény kapuja), melyet 25 év előtt a magyar (szombathelyi) származásu *Stampfer* alapított.

— **A francia államháztartás bőven gondoskodik a 60—70.000 zsidó hitű francia állampolgár felekezeti intézményeiről.** Az államháztartásba beállított tételek a következők: 133,530 fr. fizetés-pótlásokra; 22.000 frank a zsidó szemináriumnak; 51.000 frank, zsidó és protestáns templomok föntartására (a zsidó és protestáns templomoknak ez a subvenciója mindig közösen van megállapítva.)

— **Esküvő.** *Lakos* Nándor, a Friedlaender-félsé gépgyár üzletvezetője: e hó 19-én vezette oltárhoz *Löwy* Terezi kisasszonyt, *Löwy* Mór, naszályi műmalom-tulajdonos kedves és nagyműveltségű leányát Tatán. Az új párthoz *Handler* Márk, tatai rabbi, intézett szép magyar beszédet.

* **Családi czimereket,** régi festmények javításait, arczképeket fénykép után fest: *Linhart* Vilmos, Budapest, VIII., Hunyady utca 27. Telefon.

A becsületért.

Elbeszélés.

— Irta: Grosz Gizella. —

Ma még tömegesebben tódultak a látogatók a kórház nesztelenül záródó kapuján be, mint máskor, a hét meghatározott napján, a melynek közeledését úgy a betegek, mint a hozzá tartozóik óra és perczenként számlálva várták, ideges türelmetlenséggel a kór gyötrelmei ellen zugolódva vagy megnyugvó enyhüléssel a hitből származó reménnyel.

Ózondús levegővel környezve pompás területen emelkedik az egyszerű kórház, melyet a zsidóság összetartó könyörülete a jótékony-ság fundamentumára épített. Szemnek jól eső tisztaság, rend mosolyog e szomorú kötelességet teljesítő épület minden zugából.

A látogatók nesztelen léptekkel haladtak az ágy-sorok között, csak a ruhájuk suhogása vagy a parfümjök szálló illata árulta el jöttüket. Azután a parfüm összegomolyodott a narancs, citrom illatával, melyet a látogatók hoztak magukkal kedveskedésül s melyhez az orvosság erős szaga csapódott. Vigasztaló szavak csendülnek meg minden ágy mellől. Reményt fakasztó, kitarásra serkentő édes szavak, melyek enyhülést hoztak a küzdelmet már feladni készülő eltompult érzékekre.

Ünnep az a nap a kórházban, mikor a külvilág civilizált levegője összekavarodik a betegek sóhajával.

A kórház fehér cziháju párnái közül gyorsan megkötik egymással az ismeretséget az asszonyok, nem csak számról ismerik egymást, de a gyermekkoruktól életük folyását, sorsuk történetét is tudják. Van idejük nap-hosszat elsuttogni egymásnak történetüket. Mert nem beszélnek hangosan. Nem a titkukat feltik; de hát ha a szomszéd ágy szenvedője szunnyadoz! Mert szenvedők ők is — tudnak könyörületesekek lenni. Ki tudja, mig akaratuk meg nem bénult a testnek lelkét átalakító kinjai alatt, voltak-e ők is könyörülettel telve? A betegség vajjon nem-e a lélek javító intézete, melyben a legtöbbször szenvedő busan tekinthet megszerzett kvalifikációja minősítvényére?

S ha az operáló teremből egy velőtrázó sikoltás tör utat a zárt ajtókon keresztül, még a suttogás is elnémul. Mozdulatlanul fekszenek ágyukon s ha nem is morzsolják ujjai az olvasó apró gyöngyeit, ajkuk fohászos a szenvedőért. Hisz csak cserébe megy ez is s kölcsönügyleteket bonyolítanak le.

Van sok e halvány, a szenvedéstől idő előtt meg-ránczosodott arcok között, a kik már sok történetet hallgattak végig.

Olyan redőzött arcza volt Grünének is. Egy és fél év alatt sokszor változtak a szomszédjai. Mig ő mozdulatlanul feküdt, sokszor változott a hold sarlója. Talán örökre béna is marad. Ezért azonban a kétségbeesés fájdalma nem bántotta. A test fájdalma eltompul a lélek szenvedése alatt.

Grüné nagyon szereti az urát, s ő csak ezt érezi és nem csoda, ha a szuró nyilalásokat, melyek két réthe hajlították, emellett el is feledi.

Már 6—8—10 hetet is számított, ő maga sem emlékszik reá mennyit, a mióta az ura meg nem látogatta. Ezelőtt máskép volt. Hét számra dolgozott az ura pihenés nélkül, de a vasárnapi munkaszünetet ágya mellett töltötte, a mig a jel meg nem szólalt, a mely a látogatókat távozásra intette.

Szegény Grüné ilyen látogató napokon magára maradván, ezer torturát szenvedett át, mig az ágya mellett elhaladó látogatók ruháival érkezett külvilági levegőt érezte. Nem jött, a kit ő várt. Füleit a paplan alá

dugja, hogy az idegenek beszédének zsongását ne hallja, mert nem az szól, a kit ő vár.

Az ifju arczu Berta nővér, kinek kék szemeiből annyi jóság tükröződik, védő falat állít a Grüné ágya elibe, hogy abból a sok hangból ne vetődjön oda az a szó, a mely megmagyarázza az elmaradt látogatást.

Am de az a nyomorék asszony sejt. Szeme előtt feltűnik a férje élettől duzzadó alakja és látja magát is — görnyedten, semmivé aszódottan az ágyhoz kötötten. És érzi, hogy a férjének igaza van, ha más asszonyt ültetett az ő helyébe; a természet megköveteli a maga jogait. Csak az fájt neki nagyon, miért nem lehet megalkudni a természettel, hogy mondjon le e jogairól és várjon még egy kicsit.

Tudja, hogy azok az asszonyok, a látogató és fekvő, róluk beszélnek; de fél tudni s a kínos sejtelem is jobb neki, a bevallott rossz valónál.

A fantáziának azonban épügy nem lehet gátjait szabni, mint a tomboló árnak; rohan tovább, feltartóztatlanul. Festi a lehetetlen képeket, szövi a tarka meséket, színt, életet ad a gondolatnak s nő monumentualis rémökké. A Grüné képzelései szomorú, bús világot teremtenek, mely agyát, szívet kintzó képekkel népesíti be.

Látja a férjét, a mint izmos karjai szeretettel ölelnek egy hozzá simuló női alakot; az arcukat nem látja. Félhomály van a házikójukban, a mely még olyan, mint a mikor ő még egészséges volt. A tevékeny, dolgos női kéz hiányát semmisenem mutatja. Ott állanak az ágyak piros karton terítővel beborítva. A szekrény a csillogó üveg poharakkal mint régen. Talán az a balga pille repdes most is a lámpa gyér világa körül, a melynek játékát a halvány sugár körül annyiszor nézte, mikor azok a karok feléje tárultak szeretettel.

Felemeli a fejét a meggyötört nő, úgy erőlködik — látni akarja azt a másik asszonyt és megkönnyebbülten sohajt föl — eltűnt a vizió.

De már a másik pillanatban tovább kinozza az agya, dolgozik a képzelgés; elméje, szíve szorgoskodva kutat végig az ismerősök sorain, keresi az asszonyt a ki az ő jogaiba ült.

Milyen boldog is volt ő e jogokban, attól a naptól kezdve, hogy Grüné is beszegődött az üveggyár tüzes kohójának izzadó munkásai sorába. Tagbaszakadt erős legény volt. A havasi levegő festette oda égő rózsáit barna orcájára. Ellentéte volt a többi, tuberkulózisra hajló, sápadt arczu, beesett mellü legénynek, kik vagy fiatalon halnak el, vagy iszákosságra adják magukat. Erejüket kisajtolja a kohó tüze, s az a kén, a melylyel az izzó materiát üveglapdává fujják fel.

A Regina bátyja is ott dolgozott az üveggyárban és Grüné meg leánykorában ennalót vitt neki. A suhanczok, legények ilyenkor ingerkedni, kötödni kezdtek. »a kis zsidó leány«-nyal, hogy csókot adjon nekik. A leány futásnak eredt, az üres edényeket letette, hogy könnyebben szaladjon a merdek úton — keskeny pallón keresztül, mely hidat pótolva volt a Havasokról aláfutó patak fölébe helyezve. Ezen a pallón kellett otthonába térnie.

Egyszer már a közepe táján volt a keskeny pallónak s lélegzet után kapkodva, egy pillanatra megállott; vissza tekintett. Üldözői ott tanakodtak a part szélén s a lefektetett deszkát próbálták meglazítani. A leány rémült sikoltással vette észre a suhanczoknak azt a szándékát, hogy »a kis zsidó leányt« a patakba akarják dönteni.

A kiáltásra figyelmessé lettek az evés után pipákoló munkások, kik közül a sikoltásra a Grüné Dávid erős alakja egyszerre csak kivált. Dávid ott termett a suhanczok között s úgy ellődította őket a pallótól, hogy nem mertek többé kikötni a Reginéval. Imponált nekik a leány

megvédője, aztán meg azt is észre vették, hogy a legény kedvence az igazgatónak, a ki e tett után — véletlenül vagy szándékosan — fizetésemeléssel át is helyezte őt a kohó tüzes kemenczéje mellől oda, a hol a munkás nem szedi magába a tuberkulózis bacillusait; hanem mint a formát nyert, felfujt izzó üveglabdák hűtő kamrájának munkavezetője jó levegőt szivhatott.

A Regina szívébe a bátor legény képe, hálából és ennek nyomán támadt érzelmei folytán, hamar beköltözött. A legény nem igen ért rá szót vesztegetni, szépet tenni. Egész nap munkában volt és csak otthont, puha fészket keresett, a melyben jókedvű, dalos asszony várja ölelő karokkal, mikor a hatalmas Negoj hóval borított csucsá belenyulik az alkonyba s az orma mellett aláhanyatló nap tüzes sugara csöndes esténként piros sávot von az ég aljára.

Épp ilyen volt az életük is. Egész héten kitarító szorgalommal dolgoztak. Az asszony is, ki szintén a gyárba került, a már kész árukat több társnőjével együtt szalmába kötötte. Ha nem csurrant, hát csöppent. Szombatra mégis volt mákkal hintett fonott kalács és hús. Néha még pén-tek estére felséges, édes husu pisztráng is, a mi bőven tanyázott a Havasok kristályvizü ereiben.

A dolog ki nem fogyott a Regina kezéből. Korán reggel kelt, kitakarította a házat, elkészítette a déli ebédet is s oda tette a meleg kemenczébe, hogy ki ne hüljön. Azután a gyárban a törékeny áruk köpenyegének, a szalma sárga pántjait hajtogatta s a dal, hol tüzes szavu magyar nóták, hol melabus oláh melódiák, miket a Negojon tanyázó kecskepásztorok tilinkója hordott le a Porumbáki völgybe, csattogott dalos ajkain.

Aztán, mikor már az Isten meg akarta jutalmazni a szerelmüket s minden apró holmi készen volt, hogy befogadja azt az ujonnan érkezőt — nagy beteg lett Regina.

Az a csöppnyi teremtés idő előtt kopogtatott be. Hiába nem mondták neki, hogy »szabad«, ő csak jött. Nem kérdezte. De hogy olyan ridegen fogadták, csupa szomorú arcok, megharagudott s elment angyal-társaihoz.

De a fiatal asszony nem gyógyult meg. Telt idomai elfonnyadtak, kiszáradtak. Rózsás arcza elveszítette a fiatal-ság üde színét; szájalom volt reá nézni. S ott feküdt naphosszakon az ágyban, csak a kis huga ügyelt reá, mert mindenki munkában volt. Látogatók is csak szombaton tértek be hozzá; máskor a kenyér után kell futkosni. Grün Dávidnak pedig gyógyszerre és doktorra is kellett keresnie.

Nehezen váltak meg egymástól, de mindenki javasolta, hogy menjen be a fogarasi kórházba, ott rendes ápolás mellett biztosan meggyógyul. Ideje lenne már annyi esztendő után. Már 18 hónapja nézte a gót-ives ablakon beszűrődő nap fényét, mely ott czirkált keskeny sugárban a paplana vásznan, s kiszáradt ujjain, a mint az végig nyult a lepedőn s hallgatta a kis Olt vizének a morajlását. Már azt sem tudja hány szombatot olvasott azóta, a mely után virradó vasárnapon, munkaszünet napján maradt ki az ura látogatása.

Emésztette a bú, remény már nem gyújtott fényt bánattól sötét napjaiba. Berta nővér megkérdezte:

— Ne üzenjek valamelyik ismerőssel a férje után?

— Hogy áldja meg a Teremtő, üzenjen utána, hogy siessen! Siessen, a mig van ereje, hogy megátkozza haldokló ágyán, hogy he nem tudta várni, mig a négy szál deszkába zárják, hogy átkai a föld röge alul fel ne kiáltanak hozzá: »Ime, ez az örök hűség fogadalma, a szerelem mindenható esküje?«

Igen, csak annyi erőt akar még, hogy megátkozza őt.

De ime, itt van ő. Eljött. A szegény Grünné cse-repes ajkain nem bírnak utat törni a szavak, csak nézi. nézi a férje arcát szeretettel, a mint az szájalommal hajlik föléje, vigasztalja és mosolyog hozzá, amint a síró

gyermeket csitítgatják. Azok az átkok, melyek füleiben zsongtak álmatlan éjjeleken, hogy a szeretet perceit fel-dulja vele, elröppentek messze-messze tőle. Megnyugvás tért a mardosó fájdalom helyébe. Amint annak a nőnek hallja a nevét, a ki az ő jogaiba lépett, száraz szeméből égő könnycsepp gördül alá redős arcán, mig egy nedves foltban szét nem málik a paplan szélén. Eltörpül a fájdalom, féltékenység, csak azt érzi, hogy meg kell hogy mentse a huga becsületét, akit a haldokló anyja bizott a gondjaira.

Mikor elbucszuk a férje, újból a lelkére köti, el ne feledje a rabbival megiratni a get-(váló-)levelet s hozza el hamar, mielőbb. Oh! ezzel tartozik az anyjának, a ki-vel nemsokára találkozni fog.

Kár volt olyan nagyon siettetnie a gettet, mert a szegény Grünné végőrái ugy is közeledtek. Rohamosan hanyatlott a még meglevő ereje, folytonos agóniában feküdt. És a mikor újra belépett a férje, visszanyerte az eszméletét s ismét sürgette a gettet. Az elhalt szerelem nyomában igaz részvét kelt a férje keblében, a ki halasztani próbálta a válást.

— Majd máskor, még ne, később — kérlete a feleségét, hisz látta, hogy az Isten keze ugy is nem sokára elválasztja őket.

— Nem, nem! kiáltotta a nő végső erejének fellobbanásában. — Most hamar, hogy ne kelljen a gyász 30 napját megvárnotok. Az egybekeléssel siessetek, mert nem tudok anyámmal találkozni. És eszméletlenül hanyatlott vissza a párnáira, mig ujjai görcsösen szoritották azt a papirt, melylyel a legnagyobb áldozatot hozta a huga becsületének a megmentésére

**Legismeretesebb
magyar
gyártmány.**

Gőzcséplők

Minden az összes gazdasági gépszakmába vágó
felvilágosítással és tanácscsal,
ugyszintén
általános árjegyzékkel
vagy részletes

költségvetéssel,
szívesen és díjmentesen szolgál.

Első Magyar Gazdasági Gépgyár
részvény-társulat.

Gyártelep: Budapest, külső váci-út 7. szám.

Czímre ügyelni tessék!

Szt. LUKÁCS-fürdő
téli- és nyári-
gyógyhely.

Nagy kénes iszapfürdő,
melynek 520 □-méter nagyságu nyi-
tott és zárt medenczéiben a forrás-
viz naponként négyszer megújul.
Mindennemű gyógy- és üdítő-fürdők.
Olcso és szép lakások.
Prospektust küld ingyen az igazgatóság,
Budapesten.

A pesti izr. hitközségtől.

Pályázat.

A pesti izr. hitközség által kezelt alapítványokból
a f. 1898. évre a következő jutalékok osztandók ki:

1. *Bauer Mór és Fanny*-féle alapítványból két jutu-
lék egyenként 210 frt.
2. *Deutsch—Wittenberg*-féle 94.50 frtnyi kiházaitási
jutalék.
3. *Ehrlich Bernát*-féle öt 50—50 frtos és öt 43.30
frtos kiházaitási jutalék nőrokonok számára.
4. *Kövesgyüri Freystadtler Antal*-féle alapítványból
több jutalék kézműves vagy gazdasági pályára lépők
számára a kiképezetesssel járó tanítási díjak és az első
berendezés költségeinek fedezésére izr. szegény kiskoru
családbeliek részére.
5. *Gomperz Veronika*-féle 208.02 frtos kiházaitási
jutalék nőrokonok számára.
6. *Grauer Jónás*-féle 910 frtos kiházaitási jutalék
az alapító egyik nőrokona számára.
7. *Haas Joákim*-féle 600 frtos kiházaitási jutalék
nőrokonok számára.
8. *Haiduska Károly*-féle 208 frtos kiházaitási
jutalék nőrokonok számára.
9. *Herzka Ernesztina*-féle 195 frtos kiházaitási
jutalék nőrokonok számára.
10. *Holitscher Farkas*-féle két 42 frtos kiházaitási
jutalék.
11. *Kassowitz Rozdia* és *J. H.*-féle 208 frtos kihá-
zaitási jutalék nőrokonok számára. Nem rokonok is
pályázhatnak.
12. *Klepetatsch Ignác*-féle két 92.40 frtos kiháza-
sítási jutalék.
13. *Pollak Leon és Laura*-féle 430 frtos kiházaitási
jutalék nőrokonok számára.
14. *Reich Gábor és Sarolta*-féle kiházaitási alapít-
ványból egy 200 frtos jutalék az alapító és egy 200
frtos jutalék az alapítónő nőrokona számára.
15. *Schossberger—Deutsch*-féle 134.40 frtos kiháza-
sítási jutalék.
16. *Spitzer Gerzon*-féle egy 463 frtos, egy 447¹/₂
frtos, és hét egyenként 895 frtos kiházaitási jutalék az
alapító nőrokonai számára.
17. *Steiner József és Teréz*-féle alapítványból roko-
nok számára 105 frtos négy jutalék.
18. *Wolfner Gyula és Karolin*-féle 173.50 kiháza-
sítási jutalék.

Pályázati határnapok: A „*Bauer Mór és Fanny*”-
féle jutalékokra: február hó 22- és márczius hó 20. A
„*Herzka Ernesztina*”-féle jutalékokra: szeptember hó 30.
a többi kiirt alapítványi jutalékokra: márczius hó vége.

Mindezen jutalékok iránt bővebb értesítés nyerhető
a pesti izr. hitközség titkári hivatalában (Sip-utca
12 sz., I. emelet), a hol a kellően felszerelt kérvények is
benyújtandók.

A jutalékokból az adó és egyéb költségek levo-
násba hozatnak.

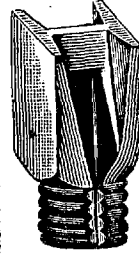
Budapesten, 1898. január hó 1-en.

A pesti izr. hitközség előjárásága.

HIRDETÉSEK.

H-alaku aczél patkó-sarok.

FOLYTON ÉLES,
a legjobb styriai aczélból, a
koronálépés lehetetlen, biztos járás által a lovat
kiméli, használatban olcsóbb, mint a közön-
séges patkó-sarok.

Árlapok ingyen és bérmentve, kapható:

KASZAB ÉS BREUER

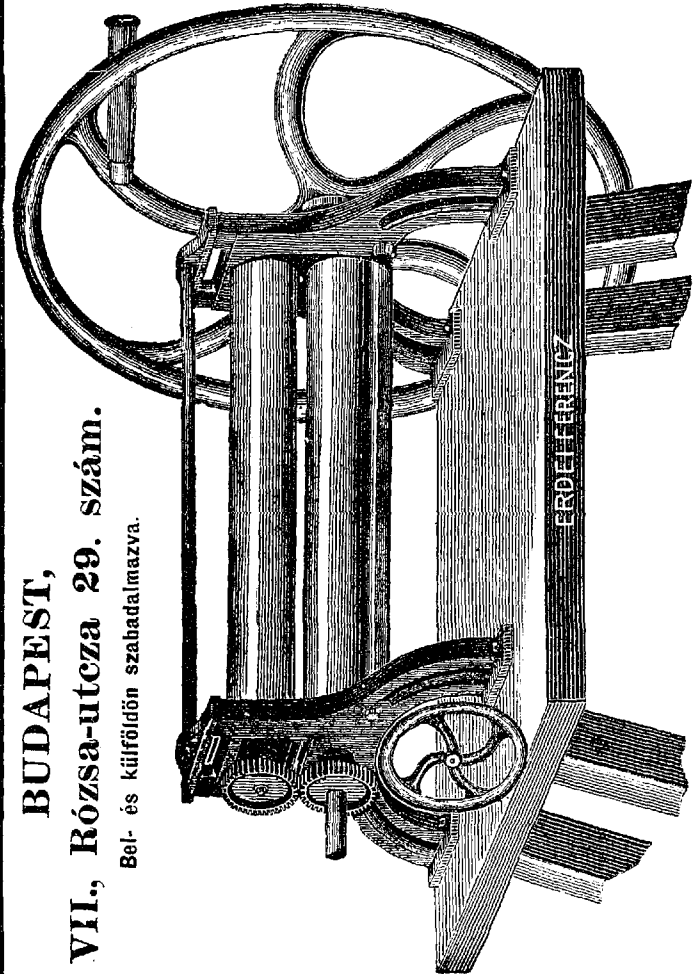
patkoló anyagok és csavarárú gyárában

Budapest, VI., Eötvös-utca 42,

és minden jobb vas-kereskedésben.

ERDEI F. és TÁRSA

maczosz vágó- és radlirozó-gépe.

BUDAPEST,

VII., Rózsa-utca 29. szám.

Bel- és külföldön szabadalmazva.

KOHN ARNOLD

gazdag sirköraktárát

Budapest, Károly-körút 15. sz.

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkállitás szomorú
kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámlálásért
kezeskedik a cég jó hírneve.

→ Szombaton és ünnepnapokon zárva. ←

VESZTETT BOLDOGSÁG.

— Verses regény. —

Írta: **Erdélyi Zoltán.**

A M. T. Akadémia által a »Nádasdy«-díjjal jutalmazott pályamű.

Nógrády Gyula kilencz rajzával. — Vászonkötésben ára 3 frt.

A »Franklin Társulat« kiadása.

Kapható minden könyvkereskedésben.

KÉ

PES CSALÁDI LAPOK.

Szerkeszti: dr. Tolnai Lajos; kiadja: dr. Murányi Ármin.

Előfizetési árak a

»HÖLGYEK LAPJA« és a »REGÉNY«

melleklettel együtt:

Egészévre 6 frt. — Fél évre 3 frt. — Negyedévre 1 frt. 50 kr.

Mutatványszámokat

kívánatra ingyen és bérmentve küld a

»Képes Családi Lapok«

kiadóhivatala

Budapest, V., Vadász-utca 14.

Szalay Gyula

mű-orgona építő intézete
SZÉKESFEHÉRVÁROTT.

Elfogad megrendeléseket új templom- és hangverseny-orgonák építésére, a legújabb rendszer szerint, mérsékelt áron, az ország bármely részében; valamint orgonák javítását és hangolását eszközli a lehető legrövidebb idő alatt.

(50 kr. bélyeg-másolat.)

Bizonyítvány.

Mely szerint alulírott vallásköztség előljárósága részéről hitelesen bizonyították, hogy **Szalay Gyula** székesfehérvári lakos, műorgona-építő úr, a Székesfehérvári izraelita vallásköztség templomába egy 16 szolo és 8 mellékváltozású előjátszó, pedálos új légnymatu (pneumatikus) orgonát épített, mely orgona úgy a szerződésben foglalt pontozatok és feltételek szerint mint az orgona felülvizsgálata meghívott **Chován Kálmán** budapesti kir. zeneakadémiai tanár úr véleménye szerint is a mű belszerkezete, a légnymás ügyes alkalmazása, ugyszintén a regiszterek kiválasztása és összeállítása, valamint azoknak sokféle kombinatióban való alkalmazhatósága által, továbbá annak kellemes tiszta hangja és különösen diszes külső kiállítása által a vallásköztség teljes elismerését vívta ki magának, miért is nevezett **Szalay Gyula** műorgona-építő urat, mint szakmájában kiváló képzettségű mestert a legjobb lelkiismerettel, ajánlhatjuk az orgonákat építő hitfelekezeteknek és azok előljáróinak.

Kelt Székesfehérváron, 1894. december hó 12-én.

A Székesfehérvári izr. vallásköztség előljárósága:

Schelnitz Sámuel,
hitk. jegyző.

Dr. Neumann Bernát,
hitk. elnök.

BELÉPÉSI FÖLHIVÁS

A Budapesti Kölesönös Segélyző-Egylet-mint Szövetkezet

VIII. évtársulatába.

Ezen évtársulat 1898. évi január 1-én kezdődik és 1903. december 31-én végződik. Bárki tetszés szerinti számban jegyezhet üzletrészeket. Minden üzletrész után hetenként 1 korona fizetendő. A hat év letelte után az évtársulat feloszlik, az összes jövedelem a résztvevők között felosztatik és mindenki készpénzben megkapja a befizetett tőkét a felmerült haszonnal együtt. — Az egyes üzletrészek a múlt évben 6%-ot jövedelmeztek, miért is a tőkebefektetésre az intézet igen alkalmas.

Az intézetnek tehát két czélja van: egyrészt tagjai között a takarékossgot előmozdítani, másrészt a tagoknak könnyen, heti részletekben visszafizethető olcsó kölcsönt nyújtani.

Előnyei: Kölcsönt más, mint egyleti tag nem kap. Minden üzletrész után 200 korona, illetőleg 300 korona kölcsönt engedélyeztetik. Az adós a kölcsönösszeget az adósnál hagyja azon esetre, ha a heti részleteket és időközi kamatokat pontosan megfizeti, mely esetben a 6. év végével ez járulékába betudatik.

A megszavazott kölcsönből levonások, a csekély kamaton kívül, nem eszközöltetnek, mert az intézet alapszabályai és ügyrendje semmi biztosítéki alapot, sem utánfizetést nem ismernek. Az eddig

készpénzben befizetett törzstőke 3.000,000 korona.

A tulnyomólag kisebb kereskedőknek, iparosoknak kiadott kölcsönösszeg 2.800,000 koronát tesz ki. A lefolyt évben felszámolt I-ső évtársulat tagjainak befizetett tőkéjük és reáeső haszonjuttalék fejében 713.850 korona 50 fillért fizetett ki készpénzben.

— Az új évtársulat betéteire már most lehet előjegyezni. —

A január hó 1-je után belépők kötelesek az elmulasztott heti befizetéseket késedelemmel illetéssel együtt egyszerre megfizetni.

Felvilágosítás nyerhető és előjegyzések eszközölhetők az intézet irodai helyiségében
V., Arany János-utca 18. szám.

Az igazgatóság.

„VICTORIA”

cs. és kir. szabadalmazott

önműködő kézi hímzőgép

mindenki, tanítás nélkül, a legszebb, legtartósabb hímzéseket, mindenféle szövetre végezheti. Családoknál igen kedvelt, tanintézetekbe bevezetve, azért is nélkülözhetlen minden háznál, kik szeretnek hímezni, mert »Victoriaival« ötszörte gyorsabban hímmezhet mint kézzel és tartóssab a vele hímzett mint a kézi hímzés. Olcsóságánál fogva pedig, mindenki megszerezheti. Legalkalmasabb karácsonyi és újévi ajándéknak.

Minden géphez három tő és egy használati utasítás van csatolva.

— Ara NÉGY forint. —

Hozzávaló pamut, rajzok és rámak a legjutányosabban számíttatnak.

»VICTORIA« hímzőgépgyár
Budapest, VII, Garay-tér 19.

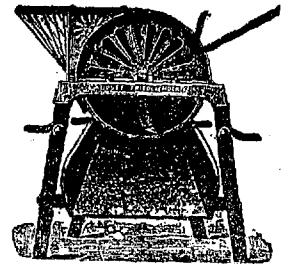
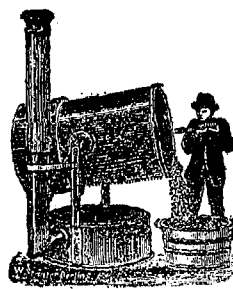

Maczoszgépek végelárusítása.

Az üzletből való visszavonulásom folytán maczoszgépeim készletét leszállított árak mellett végkép elárusítom.

FEIWEL LIPÓT

Budapest, VI. ker., Aradi-utca 60. szám.

Szeckavágók

járgány- és kézi hajtásra,

Répvágók,

legújabb szabadalmazott

„RAPID“ darológépek

Wentzki-féle szabad.

gyorstakarmány-füllesztők

nagy készletben.

FRIEDLAENDER JÓZSEF

GÉPGYÁRA,

Budapest, VIII., Külső kerepesi-út I.

Az összes gazdasági gépek gyártása.

Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

HIRDETÉSEKET

jutányos áron elfogad

EGYENLŐSÉG

KIADÓHIVATALA.

Az „Erzsébet” Gőzmalom Társaság BUDAPESTEN,

mely a »PANNONIA« gőzmalom átvétele óta, a husvétli lisztek gyártását folytatja ajánlja a husvétkor használatos lisztfajtákat

megfelelően

a budapesti gőzmalomok eredeti lisztszámainak, melyek az itteni rabbinátus és különösen főtisztelendő Pollák Lipót rabbi úr,

szigoruan rituális

fölügyelete alatt készítettnek.

Szives megrendelések a legolcsóbb napi árak mellett foganatosíttatnak.

Czim: „ERZSÉBET” Gőzmalom Társaság Budapest.

Gyöngyszemek a talmudból és midrásból.

— Forrásokból szedvegeti: Szabolcsi Miksa. —

Kerüld az olyan háborút, ahol vereséget szenvedsz akkoris, ha győztél: kerüld a háborút a feleségeddel.

*

Életed két étellel ér föl, ha a Mindenható hozzávaló, jó feleséggel áldott meg.

*

Főképen hozzávalóval. Mert jó feleség válnék tulajdonképen minden nőből, ha minden nő a hozzávaló férjhez jutna.

*

Tudja, hogy nem szereti őt a nő, de mégis elveszi, mert elég neki az, hogy ő szereti a nőt: megszegyeni az ilyen embert még bizonyos állatoknak is az erkölcsé.

*

Hát még az olyan embert, aki, mikor feleséget választ, még azt sem keresi, hogy legalább ő szeressen! Nincs az állatvilágban hozzá fogható.

*

Az asszonyok ereje főképen abban rejlik, hogy gyengébbek.

*

A társaságban galamb, az utcán páva, a házban varju: óvj meg, Isten, ilyen asszonytól!

*

Jobban vigyázz a nyelvedre, mint a lábadra. Lábad ha botlik, még fölkelhetsz, míg nyelveddel olyat botolhatsz, hogy ezen a földön nincs többé számodra föltámadás.

*

Tanulj bölcseséget az erdtől, a folyamtól, a hegyektől. Soh'sem adnak feleletet (visszhangot), mielőtt beszéltünk volna hozzájuk.

*

Bölcs beszéddel akarod meggyőzni a balgát: azaz éles borotvával akarsz kavicsot törni. Fiam, oda kalapács szükséges.

*

Hasonlít a víz a vízhez, de azért nem egyenlők a vizek. A tenger élő lényei nem bírják ki soká a folyó vizében és még hamarabb elpusztul a folyóvíz állatja, ha a tengerbe helyezik át.

*

Aki azt mondja néked, hogy nem ismeri a bánatot, az vagy hazudik, vagy bolond.

*

Áldott légy, fájdalom, embereknek nagy egyenlősítője, te!

*

A gyáva is merészsze válik, ha látja, hogy megijedtél tőle.

*

Egyenlőknek akarja az Isten az embereket. Ugy születik az egyik, mint a másik s úgy hal meg az egyik mint a másik, ami közbe esik, az az emberek műve.

*

Aki az emberek egyenlősítésén fáradozik, Istennek a művét folytatja a földön.

*

Szerintök bánjál velök és nem szerinted. (Kommentár: A vasat, ha hajlítani akarod, megtüzesited, de bolond vagy, ha a fát is tüzre teszed, mikor alkotni akarsz belőle valamit. A bölcs mester mindig a tanítványok egyéniségét, tulajdonságait és hajlamait fogja tekintetbe venni, de nem a maga egyéniségét, tulajdonait és hajlamait.)

*

Tudjátok, hogy Mózes íróttal végezte csodáit; (vonatkozik a talmudnak ama kijelentésére hogy: *mata d'elé d'kara bé jama da kulmassa*, azaz az az ő pálczája, (Mózesé), melylyel ketté hasította a tengert, nem volt más, mint íróttól) de tudjátok-e azt is, hogy mivé vált tanítónknak, Mózesnek ez a csodatevő szerszáma, mikor a földhöz vágta? Olvassátok im' a Szentírást: »és földhöz vágta (Mózes a botját) és kigyó lett belőle« (Mózes II. 4. 3.). Vigyázzatok, írók, földhöz ne vágjátok, *be ne sározzátok* a tollat. A szennyben e csodatevő szerszámból kigyó lesz, mely a lábat marja, úgy, hogy beléhal a fej. A toll nevel, a toll butit; a toll megteremti a szabadságot, de ugyancsak a toll lánczot is kovácsol.

*

Tiszta életet élj, hogy környezeted úgy ne fogadja halálodat, mint születésedet. (Mikor születéssel örvendett környezeted; ha gonosz voltál, örvendeni fog halálodnak is.)

*

Átlátszó, tiszta forrásban halat nem igen találisz.

Örökké jókedvű emberben nagy tartalmat ne keress.

*

Főképen azért pusztult el Jeruzsálem, mert lakószai a jog álláspontjára helyezkedtek. (*Heemidu dibréhem al din-tóra*)*

* Megint egy darab talmuderköles! Szidjátok csak és gyalázzátok azt az állatokat úgy sem ösmert talmudot. Mi mindent nem tartalmaz ez az egy rövid mondatocská! Azt tartalmazza, mit már más helyén is olvastunk, hogy t. i. élhet valaki a legszigorubb jog szerint és gyalázatára válhat mégis az embereknek. Mivé is lenne a világ, ha pusztán a rideg jog szerint cselekednénk? Oda volnának az emberek legfenségesebb tulajdonai. A könyörületnek, az elnézésnek, a megbocsájtásnak, a szeretetnek, a jótékonyagnak s mindmegannyi dicső erénynek nincs közük a szigoru joghoz. Csak angyalok helyezkedhetnek tisztán ilyen álláspontra, emberek, ha teszik, ném érdekesek, hogy legyenek

Még egy levél.

Nagyságos asszonyom!

Nagyon meghatott a Kegyed áldozatkészsége. Tehát karácsony estén csakugyan nem tartott zsurt, nem ment társaságba, hanem otthon maradt családja körében. Engedje, hogy én mondjak köszönetet kis gyermekei helyett, akik még nem tudják fölbecsülni ennek az áldozatnak a nagyságát.

Mit tudják azt még az édes kis lurkók, hogy mennyi lemondás, mennyi áldozat közt neveljük fel őket. Sokkal önzőbbek, semhogy magukon kívül mást is figyelembe vennének. Csak természetesnek találják, hogy éret-tük mindent megteszünk.

De én, én látom és tudom méltányolni azt a lemondást, hogy Kegyed karácsony este otthon maradt.

Még egyebet is tudok, hiszen nem élünk elszigetelve és, hála istennek, ma már a jó hír is elég gyorsan jár. Tudom tehát, hogy Kegyed szép karácsonyfát állított. Fényes dekoráció, ragyogó illumináció! A meghívott vendégek el voltak ragadtatva. Milyen finom izlés, milyen tapintatos elrendezés, mintha mindig maga előtt látta volna. Hiszen éppen az a legnagyobb dicsőség, hogy soha sem látta a szülői házban és mégis eltalálta a módját egy belső költői ihlet sugallata folytán.

Nem, még ez sem a legnagyobb dicsőség. Van valami, amit én még sokkal többre becsülök: A korral való haladás és a vallás modernizálása.

Férfi létemre nem kell Kegyednek megmagyaráznom, hogy mi az a modernizálás. Van például egy régi kalapunk, jó az alapja, s kelméje jobb a mostani divatos szöveteknél — és mert ma már nem is csinálnak olyan tartósat — kár volna még eldobni. Csak úgy látszik, mintha nem volna az utolsó divat szerint. A női leleményesség segít a bajon: modernizálja. Innen-onnan akad egy kis új dizs, néhány új czafrang — bocsánat ezért a nem szalonba való kifejezésért — egy pár ócska, de finom toll és a régi kelme olyan ügyesen van maszkirozva, hogy csak a legbensőbb intimusok tudják, mi rejlik az egészen modern dizlet alatt.

Ah, a mi nőink nagyon értenek a modernizáláshoz. Csak nem is lehet mindjárt egészen új kalapot venni, mert még akkor sem vagyunk bizonyosak benne, hogy a divatárusnő nem a mi régi kelménket használta-e fel az új kalaphoz.

Nagy elégtételre szolgál, hogy Kegyed, nagyságos asszonyom, a vallást is ilyen szépen tudja modernizálni. Régi, avult már az a zsidó vallás, ráfér biz már arra egy kis új czafrang. Maszkirozni kell az ócskaságot. Azért üdvözlöm én Kegyedet, hogy karácsonyfát állított.

De hogy hasonlatomat ismét a toilette birodalmából vegyem, a zsidó vallás nem is divatból kiment kalap, hanem egy réges régi felöltő. A lomtárba vele! Még hogy kinevessenek miatta! Majd ha zimankós idők járnak, majd ha a többi cifra lebernyeg lefoszlik rólunk és nem véd meg bennünket semmi a külső szelek fagyasztó hidegsége ellen, majd akkor ismét a régi, hűsége, elavulhatlan felöltőhöz menekülünk. Az majd akkor is melegen tartja a lelkünket és enyhülést ad az unokáknak ép' úgy, mint az ősöknek oltalmat adott. Ugy-e bár Kegyednél jó zár alatt van ez a hűsége vén felöltő? Hogy a gyermekek valamiképp hozzá ne férheszenek. Még a Kegyed távollétében kiczipelnek a lomtárból és zsidót játszanának, mint a hogy a nagymama ruhájában nagymamát játszanak.

Lám, lám, még én is merészelek Kegyednek táncot osztogatni, pedig Kegyed nálam nélkül is milyen

remekül megtalálja a helyes utat. A karácsonyfa eszméje valóban imponál. Én bevallom gyengeségemet: irigylem Kegyedet. Miért hogy én nem jutottam erre a gondolatra?

Én is töprenkedtem rajta, hogyan lehetne a zsidó családi életbe egy kis kedélyességet bevinni; hogyan lehetne a zsuros mamákat és kávéházas papákat közelebb vinni egymáshoz és a családjukhoz (leginkább a pestieket és jómódukat értem, mert a szegényebbek, mivel látják, hogy kevésbé törődnek velük, igyekeznek maguktól minél kedélyesebbé tenni az életüket). Hanem bevallom, én egészen más uton haladtam. Rég elhagyott mezőkön kerestem az orvosságot. Ugy gondoltam, hogy a régi zsidó ünnepek felújítása és a régi módon való megülése pótolná talán némileg a karácsony ünnepét.

Nagyságodnak talán fogalma sincs róla, hogy a zsidók valamikor nagyon szépen tudtak ünnepelni. S a hajdani zsidó asszonyok olyan kedélyességet és házias-ságot tudtak kifejezni, olyan bűbajos varázsszal tudták az ünnepet fölmagasztalni, hogy az otthoni ivadéknak nem is gondolt arra, hogy neki még más ünnepe is hiányzik. A karácsonyt még akkor mindenki könnyen nélkülözte.

Természetesen, csak afféle ósdi zsidó asszonyok voltak biz azok szegények, a kiknek nem volt nagyobb gondjuk, mint a családjuk boldogítása. El voltak maradva a világtól, mert nem sokat törődtek vele, hogy mit beszél a világ.

Nagyságodnak sejtelve sincs róla, hogy nagyon gyakran esett efféle ünnep, mely a családot boldog együttlétbe összegyűjtötte, sőt talán el sem hiszi, hogy minden héten volt egy ilyen nap. Pedig úgy van. Nem jour fixnek nevezték, csak egyszerűen szombat volt a neve.

Ismeri Kegyed Dickens *Karácsonyi ének*-ét? Hogyne ismerné. Bizonyosan az is hatott kegyedre, hogy a karácsony megünneplését bevigye a régi vallás szertartása közé. Ugy-e milyen dicsének ez a karácsonyra. Hogyan írja le Scrooge lelki átváltozását. Milyen megragadó színekkel festi e karácsony boldogító örömét. Kegyed is ennek a hatása alatt állott? Nemde?

A zsidó szombat dicsőítésének is volt poetája. Milyen ódat zengelt az is a szombatról. A szombat a menyasszony, akit ölelő karokkal vár a vőlegény. Szépen felekesíti magát, ünneplőjét ölti fel. Édes vágy ül az arczára, derült boldogság a szívében. Ugy megy az édes menyasszony elé. Oh jőjj szerelmes menyasszonyom, epedve vár hűsége vőlegényed.

Talán érdekli kegyedet asszonyom, hogy milyen is volt az a régi szombat. Akadunk még talán egy házra, a hol meghúzódott a jó öreg. Éppen jókor. Hiszen ma péntek van, première nincs egyik színházban sem, sem nagyobb concert. Ha úgy tetszik, szívesen leszek kalauza.

Be nem megyünk sehova; isten mentsen, olyan közönséges emberek közé. Tessék csak jól begombolkozni.

Ezen a keskeny utcán végig, azután ebbe a siktortorba. No most helyben vagyunk. Nézzen be az ablakon. Könnyen megleheti, nincs függöny. Szegényes a szoba, de tiszta.

Hej, asszonyom, ha tudná, hogy a szegénység milyen erővel huz lefelé a szennybe, akkor tudná igazán méltányolni a szegény Fani néni heroikus erőfeszítését. Mindig szép rendben tartja egyetlen szobáját, de a szombat tisztelétére még jobban kitakarítja. Az asztalon fehér abrosz, ragyogó gyertyatartók.

Micsoda fényezés ez! Ilyen szegényes, kis szobában két gyertya ég! A szombat tiszteletére. Minden, a mi itt van, a szombat tiszteletére van. A ragyogó arczok, a jó meleg kályha, a megeledés, a terített asztal, a barnapiros kalács, a palackban a bor, mind mind a szombat tiszteletére. Mert bizony hétköznap jó a kenyér is, víznél sincs egyéb, az arczokat pedig a küzdelem és fáradtság barázdálja meg, mégcsak meleg kályha sincs mindennap. De a szombat tiszteletére mind ennek meg kell lennie. Az öreg Jákob, a házi gazda, esőben, hóban, szélben és fagyban dolgozik, fárad. De van az ő lelkének egy vigasza, az ő gondolatának egy nyugvó pontja: a szombat. Leveti zubbonyát, kopottas zekéjét, ünneplő illik ma: a szombat tiszteletére. Ma nem hordár, nem házaló. A szombat egyenlővé tesz mindenkit. Ma ő is úr. Ennek az egész szobának korlátlan, de istenfélő ura. Csak egyet követel meg alattvalóitól; a szombat tiszteletét.

Egész héten takarékoskodnak, hogy a szombat, ez a kedves vendég, ne lásson náluk szűkséget. Ha valami jó kínálkozik, azt elteszik szombatra. Szombattól szerdáig élőködnek a múlt szombat emlékein; szerdától szombatig a jövő szombat reményein.

Az öreg Jákob most megáldja a gyermekeit. Sorban mindegyiknek a fejére teszi a kezét és imát rebeg. Nem a sarki hordár ő most, hanem a patriarcha, a család feje.

Most következik az est fénypontja: a vacsora.

Micsoda ételek, milyen falatok. A királyi is megirigyelné. Ilyen jó nem volt az étel még soha (a múlt szombatan is ezt mondták) és ilyen jó nem lehet soha (a jövő héten is ezt fogják mondani). És ez a bor milyen királyi ital. Hát ez a gyümölcs, hát ez a sütemény. Különb vacsorája Rotschildnak sincs.

Azután következik az asztali áldás. Azután a szombati énekek: dicsérete a kedves szombatnak, mely mindent a jót hozta. Apraja, nagyja együtt énekel, nem kóta szerint, hanem szívük szerint. Ha a torokban nincs is meg az összhang, de megvan a szivekben. Az Úr bizonyosan megelégszik a jó szándékkal, és a jövő hétre ismét olyan vidám szombatot küld hozzájuk.

Asszonyom, hűs az este: ha úgy tetszik, menjünk haza Hagyjuk az öreg Jákobot gyermekeivel együtt, és a gyermekeit az ő szép emlékeikkel.

Majd otthon, valamelyik unalmas napon gondolkozék fölötte, Nagysád, hogy a Kegyednek rendelkezésére áll eszközökkel milyen fényes, milyen lélekemelő ünnepé lehetne a szombatot varázsolni. Ha ilyen ünnepet tart Nagysád, talán akkorára elmulik lábamból a megatalkodott köszvény, mely megakadályozott a karácsonyi ünnepségén megjelennem.

Hogy ezt a levelet megírtam, már meg pláne nem merek megjelenni színe előtt, mert hát tudom Istenem, kemény kövek zudulnak az én árva fejemre, a miért szót mertem emelni különösen a Kegyed karácsonyfája ellen. Milyen világtól elmaradt, megatalkodott, conservatív, kegyeletnélküli, prózai, középkori felfogású stb. stb. bárbar vagyok én. Hogy az én hangulatnélküli lelkem nem érti meg, mennyi poézis rejlik abban az egyszerű karácsonyfában. Mikor a sivár, kihalt idősokban elővarázsolják az életet. Mikor a szem csak enyészetet és pusztaságot lát, akkor az a fácska az elfáradt lélek oázisává lesz, új erőt ad. Mily öröm a gyermeknek ez a szál fényő. Azután a sugározó fényözön, a csillogó diszitmény. Mind mind arra való, hogy a gyermek kedélyében állandó kedves benyomást hagyjon. Hogy ez nem felekezeti ünnep, ez a gyermekkedély örömnapja.

Szép érvelés! Csak abban tamaskodom, hogy a keresztények, az igazi, vallásos keresztények, elfogadják-e föltétlenül. Aligha. Bizony vallásos ünnep a karácsony. A karácsonyfának is vallásos missiója van. Az az öntudatos célja, hogy a fogékony gyermeki kebelbe beléoltsa a nagy vallásalapító iránti kegyeletet és hódolatot; megszilárdítsa az iránta való bizalmat és szeretetet. Azt esz-közlí, hogy a gyermek legszebb emlékei a vallás örömeivel egybefolyanak. Ha majdan vissza kell fordulnia, hogy az élet küzdelmei közt vigasztalást merítsen ezekből az emlékekből, ugyanott találja a vallás enyhítő forrását is.

Igy van ez és nagyon helyesen van így.

Még azt az ellenvetést is hallom, hogy a zord elkülönítés árt a gyermeki léleknek. Azt kérdezné a Kegyed fiacskája, hogy miért van a másoknak karácsonyfája, neki meg nincs. És milyen kegyetlenség volna, a zsenge gyermeket már ilyen korában felvilágosítani, hogy ő nem olyan, mint a másik. Aki így beszél, nem ismeri a gyermeket. Ha az én fiacskámnak van kocsikája, nem kérdezi, hogy a Pistikának, vagy a Jánoskának is miért van kardocskája. Ellenben ha az én fiacskámnak nincs kocsikája, a Jánoskának meg van kardocskája, akkor bizonyosan kérdezi az okát. A földolog hát az, hogy az én fiának is legyen valamije.

Nagyon közönséges a hasonlat, de jellemzi a gyermeki felfogást.

Az a földolog, tisztelt asszonyom, hogy a Kegyed gyermekének is legyen vallásos ünnepe. Legyen valamije, a mi a kedélyére hat. A hétköznap eseményei elmosódnak, azért hétköznap, a kedélyre ható ünnepek emlékei maradandók.

Mikor gyermekeinknek ilyen emlékeket szerzünk, úgy teszünk, mint az édes anya, ki utravalóval látja el szerette magzatát: No még ezt; vedd még ezt is; ennek is hasznát veszed. A kedves emlékekből soha sem adhatunk sokat. Szükség lesz mind arra. Majd mikor a rögs uton alélva összedől a vándor, ebből élőködik, ebből gyűjt új erőt. Felüdülve folytatja útját.

Aldott gyermekkori emlékek, soha ki ne fogyjatok!

Hogy gyermekeink kedélyeit felmelegítsük, nem szükséges Norvégiából karácsonyfát importálnunk. Találunk közelebb is alkalmas eszközt.

Tessék, itt van mindjárt a *chanuka*. Régi, avult; van már vagy harmadfélezer esztendő? — Tessék ezt modernizálni. — Nagyon szimpla? — Sziveskedjék csak gazdag kedélyével feldiszíteni, majd meglátja, milyen ragyogó lesz. Áraszsza el a szobát itt is a fényözön, vig ajkáról zendüljön az ének, sugározzék az arcz, osztódjék ajándék. Milyen fokozása lehet a gyermekek örömeinek nyolcz napon át. Mindennap több gyertya gyul ki; mindennap több öröm. A nyolczadik napon éri el a felejthetetlen ünnep a fénypontját. Általános újongás. Nagy meglepetések. Sejtett és mégis váratlan ajándékok.

Asszonyom! egy kis rendezői tehetség és olyan ünnepség lesz, hogy a jövő esztendei chanukaig mind arról beszélnek: de még késő vénségükben is megemlegetik.

Csak kedély kell hozzá, meg egy kis jóakarát. A chanukamécnes fénye, higye el, Nagyságos Asszonyom, áraszt olyan meleget a szivekbe mint a karácsonyfának gyertyái.

Oh nagyon szép családi ünnep lehetne ebből. Nem kell hozzá sok: csak egy pár szál gyertya, meg igaz zsidó szív.

Öreg Simon.

Jeruzsálemi jegyzetek.

A párisi »Figaro« a minapában érdekes cikksorozatot közölt Jeruzsálemről, Gustave Larroumet tollából. A következőkben közreadjuk belőle azt a részt, mely a *jeruzsálemi zsidóországról* szól. Teszszük ezt nem azért, mintha mind csupa új dolgot tartalmazna, amit Larroumet mond, sőt ellenkezőleg, adatainak legnagyobb része ismeretes, hanem Larroumet oly előkelő helyet foglal el a modern francia íróvilágban, hogy szavainak lehetetlen súlyt nem tulajdonítani. Nézetei soh'sem maradnak hatás nélkül, a forma pedig, melyben mondanivalóit előadja, érdekességet adna cikkeinek még akkor is, ha már a tárgy maga nem tenné meg ezt. — A cikk a következőleg hangzik:

»Mint minden keleti városét, úgy Jeruzsálem lakosainak számát is nehéz megállapítani. Némelyek 40.000 lakosra teszik, mások 25 ezerre. Az első számban a zsidók 28.000 lélekkel szerepelnek, az utóbbiban 12 ezerrel. És ez az arány évről évre növekszik. Németországból, Oroszországból és Lengyelországból egyre áramolnak az emigrált zsidók Jeruzsálembe. Ezek az *askenazi* k. Nem társulnak, hanem szembe helyezkednek a *sephardikkal*, a kik már régóta telepedtek le a városban.

Az askenazi-k szegények. Európát elhagyván, nem csak a régi haza iránt való szeretetnek és az ősi földben való megnyugvás vágyának engedelmessé válnak, hanem taszítja őket a nyomor és viszi a remény, hogy hála gazdag hitsorsosaik alapítványainak, jobb helyzetbe jutnak. A legnagyobb részük azonban csak sanyaru existenciát talál Jeruzsálemben. A legszegényebbek a zsidó negyed piszkos kunyhóiban vonják meg magukat, melyek a Haruneh Cherif alatt fekszenek és a Reb el Mogharibere (a piszok kapuja) nyílnak. A többiek azokban az óriási, phalanster-formájú épületekben találnak felvételt, melyeket a Rotschildok és a Montefiorek építettek a Sion hegyén és a Hinnom völgyében. Valamennyien megkapják a maguk részét azokból az adományokból, melyeket nyugati hitsorsosaik küldenek, azzal a feltétellel, hogy imádkozzanak jótévedőikért és ha már meghaltak, tartsanak fenn számukra helyet Josaphat völgyében. Mintha csak elküldenék a szolgálkat, hogy jegyet váltsanak számukra a színházba!

Láttam az askenazi-kat, amint napszálltakor nagy sietve eltemetik halottjaikat az Olajfákhegyének oldalába; láttam őket, amint a templomból és sorjában hosszú fekete vonalokban vonulnak ki a nagy épületek, felé, melyek a bethlehemi uton vannak. Mindenünnen gunyosoly kíséri őket, mely agresszív a muszlimánok részéről és könyörtelen a keresztények ajkain. A gyalázatos jelenetek láttára azokra a fényes palotákra, pompázó fogatokra gondoltam, melyekkel vér és hit szerint való testvéreik Európában rendelkeznek. Az egyik élvez, a másik szenved; de a büszkeségben és a megaláztatásban, kiváló képességeikkel, erényeikkel és hibáikkal valamennyien a történelmi fatalitásnak ugyanazt a problémáját, a hitnek és hazafiságnak ugyanazt a példáját, a solidaritásnak ugyanazt a bizonyítékát tárják a világ elé.

A sephardim, akik jóval kisebb számban vannak, a jeruzsálemi zsidók aristokráciáját alkotják. Azoktól a zsidóktól származnak, akiket Ferdinánd és Izabella alatt, a XV-ik század végén kiűztek Spanyolországból. A kereskedelem által táplált gazdagságon kívül jellemzi őket a büszkeség, melyet a történelmi nemesség ad. Selyemruhákban és prémes sapkákban járnak. Az öregek, hosszú, fehér szakállakkal nemes látványt nyújtanak, a fiatalok

között pedig, bár soknak az arcza nagyon ránczos és olyan, mintha viaszból volna, nem ritkán találni valóságos típusait a férfias szépségnek. Valamennyien hosszú fürtöket hordanak, melyek dugóhuzószerűen nyulnak le az arc hosszában.

Pénteken és ünnepnapokon összetalálkoznak az askenazi-k és sephardi-k a »siralmas fal«-nál, melyre valóban jól illik ez az elnevezés. A vallásos buzgalom nyújtotta összes látványok között egy sem tesz nagyobb-szerű hatást, mint a melyet itt lát az ember. Ot óra tájban már sűrű csoportokban özönlének a zsidók a szűk és rosszlevegőjű utcákból, hogy odagyűljenek arra a helyre, melyre elődeik Constantin alatt megváltották a jogot, hogy sirhassanak rajta Sion balsorsán.

Keskeny és hosszú folyosónak látszik ez, melyet egy oldalról egy magas fal — kétségtelenül a héber Jeruzsálem maradványa —, más oldalról a kertek kerítése alkot. A fal alsó része óriási kőcsozákból áll. A zsidók e kőcsozákra támasztják fejüket és zokogva recitálják Jeremiás siralmait.

A keskeny folyosó zsúfolásig megtelik velök. A kik korábban jöttek, a falnál állanak, a többiek várják, míg reájuk kerül a sor. Majdnem valamennyinek könyv van a kezében és siránkozva éneklék a zsoltosmákat. Arczukon igazi könyök folynak végig és a gyermekek is sirnak.

Egy kántor körül sűrűbb tömeg áll. A kántor hangosan mond egy verset és a tömeg válaszol reá:

A kántor: A palota miatt, melyet kifosztottak,

A nép: Ülünk magányosan és sirunk,

— A templom miatt, melyet leromboltak.

— Ülünk magányosan és sirunk,

— A falak miatt, melyeket ledöntöttek.

— Ülünk magányosan is sirunk,

— Nagyságunk miatt, amely elmúlt,

— Ülünk magányosan és sirunk.

Azután könyörögnek, hogy emlékezzék meg az Ur az ígéretekéről, melyeket népének tett. »Gyűjtsd egybe Jeruzsálem gyermekeit. Siess, Sion szabadítója . . . Vigasztald meg azokat, akik sirnak Jeruzsálemben.«

E könyörgések és siralmak hangja megrendítő. Két évezrednyi üldöztetés után is a zsidók mindig reménykednek az Örökkévalóban. A közönyös nap alatt, e kövek előtt, melyek már annyi könyvet ittak, a fájdalom és remény kiáltásait a fájdalom ugyanazzal az élességgel és a rendeltetésükben való reménynek ugyanazzal a rendületlenségével ismétlik, mint elődeik. A kíváncsiak pillantása, a nevetők zajgása nem hat reájuk. Nem látanak és nem hallanak semmit. Történelmi és vallásos nemességük tudata erőssé teszi szívüket minden megaláztatással szemben.

Éppen ezért ölheték, máglyára hurcolhatták, szét-szórhatták a zsidókat minden időben és minden országban, beléjük ölthették a szolgaság minden bűnét: a száműzetésben növekedett és szaporodott. Gazdag és hatalmas egész világszerte. Ma újra kezdik a régi üldöztetéseket, az erkölcsöktől szelidebbé tett eszközökkel ugyan, de a régi gyűlölettel. Az a nép azonban, mely így megőrizte a hazához való ragaszkodást és hitet, legyőzhetetlen. A zsidóknak vannak nagy hibáik és komoly fogyatkozásaik, de ellenálló erejük és szívósságuk, munkásságuk és intelligenciájuk, takarékoságuk és családi érzelmeik biztosítják számukra a megmaradást és a civilizáció munkájában való szerepet is, melyek ellen minden támadás meghiúsul.

Prága és Bukarest után kétszeresen jól esik e biztatásokat egy *nem-zsidótól* hallani, különösen ha az az intelligencia vezetői közül való, miként Larroumet is az.

Ösmerteti: *Pápai Béla.*